МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 83 (4250). ШИНАРДИ, 12 июль 1966 шу. Мах 2 кап.

ШОЛЛАГIА АХ ШУ ДОЛАДЕННАД

БархIлагIча пятилетка хьалхара ах шу чакхдаьннад. ШоллагIча ах шера чу даьннад вай хIанз. Дукха, Iалаьмате дукха да 1966 шера де дезараш. Коммунизм хьальяра боарамбоацаш йоккха программа белгалъяьй парте, доккхий декхараш хьалхашка оттадаьд, уж кхоачашдара наькъаш хьахьекхад.

Ала дезаш да, пятилетка вай дIа во ца йолаяр. Масал лаха дукха гаьна дала а дезац. Дукха да уж Советски Нохч - ГIалгIайчене. Республика промышленни предприятей коллективаша ханал хьалха — 26 июне кхоачашъяьй промышленни продукци арахецара ах шера план. Планал совгIа миллион сома маьха продукци арахийцай.

Пятилетка хьалхарча шера лакхача темпашца дегIаух промышленность. Укх шера ялх бетта арахийца продукци соахка цу хана хийцачул 16 процент дукхагIа я планах лаьрхIар 11 процент мара йоацача.

Планах лаьрхIачул сихагIа дегIаух промышленноста керттера доакъеш. Яхье хьалха латт мехкдаьттахой, энергетикаш, машинашъераш, хIамаш тегараш, кхыча доакъой болхлой. Соахка хьалхарча ах шера хинначул 11 процент лакхагIа я къахьегама овсарле, продукцега дIабоза мах лохбара чотах массехк миллион сом ахча кходаьд паччахьалкхенна.

Вай дерригаш къаьстта гIаддуг укх шера шоллагIча квартале планированеи экономически стимулированей кердача системах болх бе йолаеннача «Красный молот» яхача заводей «Старогрознефть» НПУ-и коллективаша социалистически яхье доахача толамаша, шоай заданеш цар толамца кхоачашъяро.

Белгаллаккха дезаш да, укх шера СССР Лакхехьарча Советехулча хоржамий сийна яхь дIайолаяьча Грозненски швейно-производственни объединене коллективо а ший дош кхоачаш а деш ах шера план 24 июне кхоачашъяь хилар. Ишта ханал пхи ди хьалха кхоачашийр ах шера план Грозненски ремонтно - механически завода коллективо а. Къахьегама овсарле 6 процент лакхйир цо, продукцега дIадодар 2,8 процент лохдир.

Укх шерарча хьалхарча толамаша хьахьокх Нохч - ГIалгIайчен промышленноста болхлой, специалисташ, гIулакхербараш КПСС XXIII съезда решенеши цо тIаийца кердача пятилетках йола Директиваши кхоачашъяра шоай низ кхобергбоацаш хилар.

Даьха толамаш дог гIоздоахаш дале а 1966 шера хьалхарча ах шера промышленноста баьча балха анализо хьахьокх шоай планаш а тIаийца социалистически декхараш а кхоачаш ца лёщ вай тоъал предприятеш хилар. 18 предприяти я вай республике шоай ах шера план кхоачаш ца еш. Цхьа миллион сом гаргга мах болаш я царна тIайиса продукци. Царна юкъе я Арматурни завод, Ермоловски ДОК, Гудермесера медицински инструментальни завод кхыраш. 23 предприяти я къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачаш ца еш, дукха я арахецача продукцега дIабола мах лакха болаш, материалий кхом ца беш йола предприятеш. Цу тIехьаьюсача предприятеша юхаетт промышленность дегIаяра темпаш.

Цу предприятеша болх во бара а шоай заданеш кхоачаш ца яра а бахьан да цар кулгалхошей, партийни профсоюзни организацешей шоай коллективаш пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъяра бокъонца оарцагIа ца ахар, цехашта, сменашта юкъе яьржача ахьа керте отта цар вIаштIехьа ца далар.

ШоллагIча ах шера доккха а бехктокхаме а декхараш кхоачашде дезаш ба промышленноста болхлой. Царех керттера дар — производства эффективность лакхъяра, хьакъехьара КПСС XXIII съезда решенеш кхоачашъяр. Декхар сенах латт аьлча, из латт производственни фондаша юхалуш дар беттагара беттага лакхдарах, вай республикерча хIара предприяте пятилетка хьалхарча шера план еррига техники-экономически показателашка диллача кхоачашъярах. Цо торо хулийтаргья предприятеш планированеи экономически стимулированеи кердача системага йоахилга шерра дIадоладе.

Промышленность дIахо дегIайоалаяра хьашташа дIадех вай берригача болхлоша, инженераша, техникаша боахамий кулгалхоша арахецача продукце дикал лакхъяра деша хIара денна йоакхо яр. Продукци дикагIа йолча стандарташка кхоачаяра оарцагIъяла еза хIара предприяте коллектив. Продукце дикал лакхъяра оарцагIбовла беза промышленноста дерригача доакъошкара болхлой — мехкдаьтта доаккхараш, мехкдаьтта чакхдоаккхараш, машинашъераш, хIамаш тегараш, кхыбараш. Цхьанна а отрасле хила йиш яц брак, продукце дикал лакхъяра гIулакх тесса лелалеш моттигаш. «Продукце дикал лакха хилийтара бехктокхаме ва хIара болхло, инженер» — яхача девизах бе беза болх массанахьа а.

ШоллагIча ах шера а йолалургья цхьайола предприятеш планированеи экономически стимулированеи кердача системах болх бе. Цу гIулакхаца дувзаденна доккхий декхараш отт предприятей администрацена меттел партийни организацешта а хьалхашка. Кердача системах болх бе йолалу предприяти ханнахьа кийчъе еза цу гIулакха.

ШоллагIча ах шера чIоагIа оарцагIбала беза предприятей инженерно - технически болхлой, новатораш къахьегама овсарле лакхъяра керда резерваш лахара, цхьаккха предприяти хила йиш яц цу хьакъехьара план кхоачаш ца еш.

Шерра яьржай республика заводашка, фабрикашка, промыслашка социалистически яхь. Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой шоай беррига низ тIабахийта оарцагIбовла беза пятилетка хьалхара шу доккхийча къахьегама толамашца чакхдаккхара, пхе шера плана заданеш ханал хьалха кхоачашъяра.

РЕСПУБЛИКА КХАШКА
СУХАЛБЕ, НАЬСАРХОЙ

Дика хиннад укх шера Наьсарен районе ка боле ялаташ. Цига деча лоархIамех совхкарчул а планах лийрхIачул а дуккха дикагIа да уж. Къаьстта дика да «Экажевский» совхоза кIа, гектара тIара 20 центнер ягргья яьнна хеташ ба ялат леладераш. Во дац ялат «Назрановский», «Октябра 40 шу» яхача совхозий а. Цхьабакъда, ша тохарах доккха зе хиннад цу шин боахама. Эзараш гектарашца лоархIам болаш да доадаь кхаш. ХIаьта а ялат дика хиларех дикка кIа чудахьаргда цар а.

Ка бола ялат массанахьа а кхаьчад районе. БIарг дIамакхоачча Iажагiа я из дIадийна аренаш. Цергаца низткъа мара ах ца боаккхалуш чIоагIбеннаб фийг. Наггахьа участок мара яц фийг бокъонца чIоагIбаланза.

Цхьабакъда, хIанз районе латтача гIулакхашка хьежача шоай дика хьийкъа ялат чуэцара башха сагота бац наьсархой. Дувцара кепехье ялат чуэца-м ханнахьа болабенна хила безаш ба укказа, амма хIанззалца хьа чуийца ялат кIезига да. Геттара лоха я цу балхий темпаш.

Из ишта хилар хьахьокхаш йола цхьа-ши факт йоалаергья вай. 25 июне болабеннаб мукх чуэца «Назрановский» совхоза Пхьилекъонгий-Юртарча отделене механизатораш. Хьалхарча дийнахьа кхо комбайн хиннай болх беш, цул тIехьагIа — 12 агрегат, хIаьта 6, 7, 8 июле — 21. ХIаьта а 9-гIа июль хьатIаккхаччалца цу йоккхача отрядо хьакха беррига мукх 750 гектар ба, цунах а цхьабар, хьа ца эцаш улл. ДогIаша болх байтабац тхога, йоах отделене кулгалхоша. Из бакъда, догIаш дукха дийлхад цу юкъа, амма хаоттама скидка йича а из кIезига болх ба.

«Экажевский» совхозе 100 гектар мукхи 40 гектар кIаи мара хьекхадац цу юкъа. Мукх хьекха яьнначул тIехьагIа 7 июле йолаеннай комбайнаш Iаьлий-Юртара кIа хьакха. Цу дийнахь болх беш кхо комбайн хиннай, хIаьта цар деррига хьекха кIа 22 гектар я. 7 комбайно болх баьб 8 июле, чуийцар 35 гектар я. Цу деношка догIаш хиннадац, хIаьта а техника балха оасарле лоха я. «Экажевский» совхоза керттерча агронома нов. Сутиева а Iаьлий-Юртарча КПСС райкома уполномоченне нов. Газдиева а болх хIанз а бокъонца дIаболабенна ца хилар лерхI цу гIулакха бахьан. Цхьадолча даькъе-м бакъ хила а мег из. Хьалхара юхьиг хала хул оалаш да. Амма деррига бахьана-м из дий-хьогI. Iаьлий-Юртара кIа хьакха болабеннача шоллагIча дийнахьа 7 комбайно 35 гектар мара ца хьакхар алхха из бахьан долаш хила йиш яц. КIа кхаьчаи цIенеи а хилча, моттиг шаьра а хилча гIаддайча иззамиссел кхы а кIа чуийца хила дезар цар цу дийнахьа.

Иттех дийнахь ка бола ялат чуийца бала безам болаш ба наьсархой. Из дика уйла я. Бакъда, балха темпаш хIанз йолчча тайпара лоха хуле, цар лерхIар кхоачашхургдац. Ялаташ чуэцара балхаш сихде деза наьсархоша, болх графиках бе беза, беррига низ тIабахийта беза хьийкъа ялат паччахьалкхен амбарашка ханнахьа дIачукхачийтара. Ялат ханнахьа чуийца деккхар боккхача лоархIаме да къаьстта «Экажевский» совхоза. Укх деношка болабала безаш ба уж коартол чуэца а. Уж шаккхе а болх цхьаи беш хилча хала хургда. Цудухьа хIанз керттердар балхаш сихдар да.

Балха темпаш лакхъяр санна теркам тIабахийта безаш гIулакх да ялат цIена чуэцилга. Цхьайолча моттигашка ца хьокхаш кIаьдаш йоахийт механизатораша, дукха канаш доадийт кхашка. Масала, Пхьилекъонгий-Юрта мукх хьокхаш ваьлла комбайнер нов. Часигов Iобижа мукх мангало хьа ца хоадабеш хилча из моттиг ца а хьокхаш тIехвоал. Ишта мегаргдац. Цхьаккха а хIама ца дойташ чуда деза деррига ялат. Цу гIулакха тIахьожам лоаттабе беза отделене кулгалхоша, специалисташа, берригача механизатораша.

Деррига балхаш комплексах ду республикерча хьалха латтача боахамашка. Ялат хьекха доаллашехьа, чах арган ду, лаьтта оах, шозлагIа культураш даюв. Иштта балхаш деш хилча цхьаккха болх тIехьабалац. Цхьабакъда, «Экажевский» совхозе цу балхашта юкъе дикка ха йолийт. Масала, массехк ди да Наьсар-Кертера мукх хьекха баьнна, хIаьта а из лаьтта цIен а даьдац, аха дола а даьдац. 9 июле мара яхаяц трактораш мукъадаьнна лаьтта аха Пхьилекъонгий - Юрта а. Цул совгIа мукъадаьннача лаьтта фу юргья а мел юргья а хьаьннадац отделене управляющега совхоза кулгалхоша. Цо ший инициативах дIае лерхIараш 80 гектар хьажкIаш я. Иштта тесса леладе мегаргдац из гIулакх.

Дукха ялат да Наьсарен районa боахамий чуэца дезар, бархI эзар гектар гаргга майда я из. 60 комбайн я боахамий, иштта жаткаш я. Цхьабакъда цхьайола комбайнаш цIагIа яц. Ялат хьалхагIа кхаьчача районашта новкъостала яхачара цIакхачанза я царех цхьаяраш. Тахан а кхоана а яхар мо цIакхоачаргба совхозий беррига механизатораш. Итташ комбайнаш йоагIаргья района новкъостала Грозненски, Шелковски, Наурски, иштта кхыча районашкара. Новкъостала яьхка дукха автомашинаш я района боахамашка. ЛоархIаме гIулакх да цу техниках лерттIа пайда эцар. Цу ерригача техниках бокъонца болх бергбола а хIара агрегато норма кхоачашъергйола а гIулакх вIаштIехьдаккха деза совхозий кулгалхошеи специалисташеи, управлене болхлошеи. Мел эшачунца Iалашъе еза болх беш йола механизмаш, къаьстта теркам тIабахийта йоакхо е еза цу техника тIа болх беча наьха.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей декхар да хIанз кхашка балхаш деча наха юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяр, царна юкъа политически а культурни а болх бар. Ялат ханнахьа чуэцара оарцагIбаккха беза беррига низ.

Г. САЛИЕВ.

ХА ДIА МА ЯХИЙТА

Вай республикерча дукхача боахамашка ялати ялата бобови культураши чуийца йоалаш латт. 10-ча июле вай республике деррига хьекха Iодилла ялат 123 эзар гектар я, из хул 69 процент. Ялат хьекхадаьннад Шелковски района боахамашка, Наурски районе хьекхад 89 процент, Грозненски районе 85 процент, Надтеречни районе — 81 процент, хIаьта «Грозвино» объединене чуйоагIача совхозашка — 85 процент.

Ялат чуэцара балхаш дIадоладаьд тIехьагIа ялат кхаьчача Наьсарени МалгIабикеи районашка. Республике деррига аьрда ялат 108 эзар гектар я, хьекха Iодиллача ялатах 88 процент хул из. ХIаьта а 15 эзар гектара тIара ялат хьекха касарех улл. Къаьстта дукха ха йоаних МалгIабика районера ялат хьекхачул тIехьагIа ца оардаш касарех уллаш, цига цаI ах эзар гектара тIа касарех хьекха улл ялат.

Аханел чухнахьа да Шаьла районе хьекха Iодилла ялат, хIаьта цар лоалахарча Урус-Мартана боахамашка хьекха Iодилла ялат 58 процент да, цох аьрдар—89 процент. Ялат дIаийдеча пункташка дIакхаьчар 61 эзар тонн я. Шелковски, Наурски, Гудермесски, Урус-Мартана районий колхозашеи совхозашеи планах лаьрхIачул совгIа лакхача маьхах паччахьалкхенга дохнаш латт ялат.

Ялат чуийца доалаш латт. Сихеи доа ца деши лакха хьийкъа ялат чуэцар — республика юртбоахама берригача къахьегамхой керттера декхараш да.

Сунженски района «Победа» яхача колхозо цхьан дийнахьа 150 тонн ялат паччахьалкхенна дIачулу. 360 гектара тIа дIадийна хинна ялат аханел совгIа чуийца даьннад. Деррига балхаш цхьан комплексах ду колхозхоша. Ялат чуийца юхедисача чах холаш ду, мукъадаьнна лаьтта оах. ХIанзле паччахьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъяьй колхозо. Планал совгIа 5 эзар центнер паччахьалкхенна ялат дIачудала лерхI колхозхоша.

Сурта тIа: колхоза II-гIча тракторно-полеводчески бригада хьатта кIа цIендеш ба Е. Бурмистрован (аьрдехьа) О. Попутнинаи (аьттехьа). Цхьан дийнахьа план 40 тонн йолаш 70 тонн кIа цIенду цар.

Д. Василийне сурти тексти.

ГIУЛАКХАШ ДИКА ЛЕЛ

Доа ца деши сихен ялат чуэцара социалистически яхье баьннаб Наурски района Ленина цIерахча колхоза колхозахой. ХIара гектара тIара 18—20 центнер кIа чуэц цар. ХIанзле 2000 тонн кIа паччахьалкхенга дехка яьннай колхоз. План-заказах лийрхIачул дуккха дукхагIа да из. КIа хIанз а дIачулуш латт.

№ 2 йолча бригада 400 гектара тIа касарах Iодилла ялат хьал а ийца лаьтта аьхад, хIаьта ча кхашта йистте холаш даь дIаоттадаьд. Планах 300 тонн йолаш 866 тонн паччахьалкхенга кIа дехкад бригадо.

Колхоза дикагIа болча механизатораш юкъе ба Кардаильский Иван, Калинин Александр. Пхи бIаь совгIа центнер кIа чуийцад цар хIаране. Кхашкара балхаш сихденнача деношка шоай дайноаноша дика новкъостал ду 7—8-гIча классай дешархоша.

П. АЛФЕРОВ.

ЕВРОПЕРА МАШАРИ КХЕРАМЗЛЕИ ЧIОАГIЪЯРАХ ЙОЛА ДЕКЛАРАЦИ

Политически консультативни комитета совещане шоай викалаш бахкийтача, доттагIала, цхьана гIулакхаш леладара, вIаши новкъостал дара хьакъехьарча Варшавски договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхенаша — Болгаре Халкъа Республико, Венгерски Халкъа Республико, Германски Демократически Республико, Польски Халкъа Республико, Румыне Социалистически Республико, Советски Социалистически Республикай Союзо, Чехословацки Социалистически республико тIаэц укх тайпара Деклараци:

I.

Европе чIоагIа машари кхерамзлен Iалашъяр Европейски континента дерригача халкъашта дег тIарча ловраша а массане юкъарча машара хьашташа а маяххара да.

Аламлен прогресса гIулакха юкъе доккха дакъа лавцачеи лоацаш долчен Европа халкъаша хIара халкъа, хIара мехка материальнии духовнии русурсаех, цар лоIамгеи соцамген хьежжа, биззача боараме пайда эца йиш хулийтаргйола, дунен халкъашта юкъера ххоххам кIаьдбарен дIахьа дувцар кхетадарен климат лаьттан шара цу даькъа тIа оттае могаргдолаш а оттае езаш а да.

Европейски мехкашта юкъе латтача гIулакхаша чIоагIа влияни ю дерригача дунен тIарча гIулакхий хьала. Лиццалийта мегаргдац, итташ миллионаш вах боабаьи Iалаьмате дукха гIирсаш хIалакдаьи бола дунен ши тIом Европейски континенте гIетта хилар.

Европейски кхерамзлен проблема тахан е селхан гучаьнна яц. Ах бIаь шу хьалхагIа хьалхара дунен тIом болабаларца ден повестка тIа дIаязъяьй из. Ший биззача вахара лоархIамца халкъашта хьалхашка хьаэттар из ткъо шу даьначул тIехьагIа, Европанеи дуненнеи аьхан сибате йийрза, паччахьалкхенаш цаI шоллагIчоа тIехьа шийна кIал хьерчаеш йоагIа фашизм юхь духьал эттача хана.

Шоашта кагбенача цIий Iодохийтача тIема юкъе дахача халкъий легаш урауьттадора шоаш беш бар дунен тIемех тIеххьарбар хургхиларга сатувсаш уж хиларо.

Европейски кхерамзле IалашъелгагIаьна лац аьнна хеталуш дар 1945 шера, цунга долха наькъаш дийла да аьнна хеталора. Германски фашизм эшаяь а ший приговорага хьежаш а яр. Нийсхоно ший котало ялар лездир. Ший къизалга диллача бIарга ца байнача тайпара болча гитлеровски Германецарча тIемах чакхдаьннача халкъаша дIалехар, милитаризмаи агрессеи низашта юха а хIанзарчеи тIехьа тIайоагIачеи тIехьений маьрша вахари беркатера къахьегами милитаризмаи агрессеи низашта юкъахбаккха ца магийтар духьа долла хIама делга.

Антигитлеровски коалице державай гIулакхаш чIоагIдаь йолча Потсдамски соглашене дIакхайкаийр шерра, кхоане теркалъеш оттаьмашар чIоагIбара программа. Историчухь духхьашха реальни торо хиннаяр Европа ший кхерамзлен проблемо къоастае. Цунца массане а бакъдир, Европе кхерамзле Iалашъяра керттердар германски милитаризми нацизми юха дийн ца йолийтилга, Германе кхы цIаккха а ший лоалахошта е дерригача дунен машара кхерам тIатувсаргбоаца гIулакх Iалашделга хилар. Из керттердар Iалашдара Европа паччахьалкхенашта юкъе европейскии массане юкъарен машар лоаттабарца хьашт долаш йолча ерригача паччахьалкхенашта юкъе тешамеи доттагIалцеи цхьана гIулакхаш леладанза дарг ца хилара духьала а цхьаккха вацар.

Цхьабакъда, дагалаьтта уж хIамаш чакхдалийтанзар событеша. Кхоачашхиланзар Европа халкъаша сатийсараш, тIема кхерам хургбоацача вахарга кхача гIерташ уж хилар хIанзалца хьа кхоачашхиннадац. Цунна бехктокхаме я германски агрессораш эша а баь котало яьккхачул тIехьагIа цу сахьате сийлахь-йоккхача антигитлеровски коалице вIаштIехьдаьнна гIулакхаш цхьана леладе, Европе машар оттабара юкъарча новккъа дIаяха ца тугаш Iийна, цул а совгIа, агрессивни политика лелаераш шоаш а хинна пIаэтта державаш.

ХIанз, шоллагIа дунен тIом чакхбаьнначул тIехьагIа ткъо шу даьннача хана, цунах юхедисараш Европера хIанз а дIадаханза да, германски машара договор даьдац, хIана а кхоххама кхуврчаш долаш, паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш лертIардаьнна моттигаш я.

Укх Декларацена кулгаш яздаьча социалистически паччахьалкхенаша лоархI, уж тайпа моттигаш дIаяхаро а Европера машараи кхерамзленеи чIоагIа лардаш йохкаро а лерхIар паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш, низаца кхерам тIатувсилга е низ юкъе боахилга дIадаккхарген дунен халкъашта юкъера къовсамаш алхха машара наькъаща мара къестаде йиш ца хиларген хьежжа, суверенитетен къамаш кхычарех тийша хIама доацаш хиларен, цхьатаррарча бокъоний а чурча гIулакхашта юкъе ца гIертара а принципаш тIа, территорена тIа ца кхувдара сий дара ларда тIа вIаштIехьдаха дезаш хилар. Европе герзацара дов гIаттара кхерам дIабаккхараи европейски юкъара кхерамзле чIоагIъяраи чакхдоахаргдола эффективни гIулакхаш тIаэца гIерта еза европейски паччахьалкхенаш. Дерригача европейски къамий юкъара уйлаш чакхъяхаро лерхI, зIамига а йоккха а мел йола хIара паччахьалкхе, цун общественно-политически строй мичча бесса яле а, суверенни, кхычарех тийша хIама доацаш, цхьатарра бокъонаш йолча паччахьалкхенашта юкъе доагIача тайпара цхьана гIулакхаш леладелга вIаштIехьдоаккхача бехктокхаме йолаши дакъа лоацаши хулга.

Укх совещане дакъа лоацача паччахьалкхенашта хетачох, хIанзарча хьалашка Европа дерригача хьалкъашкара, машар безаш мел долча низашкара эшар Европе машари кхерамзлеи чIоагIъяр духьа лоаттабеча къовсаме кхы а деналегIеи хьинарегIеи хулга да.

II.

ХIанзара дунен халкъашта юкъера хьал белгалдоаккхаш долча гIулакхех цаI — из машар лоаттабараи чIоагIбараи тIехьара низаш дукхагIа хилар. Империалистически агрессе политикана духьала, халкъий кхерамзле Iалашъяра тIехьа шоай боккхача экономически, политически, тIема низаца лаьрххIа къовсам лоаттабу социалистически паччахьалкхенаша, ший коммунистически партеш керте латтача дунен халкъашта юкъерча болхлой классо, къамийкортамукъален боламо, укх тIеххьарча шерашка кхычарех тийша хIама доацача хьал тIа яьннача кердача паччахьалкхенаша, дерригача дунен прогрессивнии демократически низаша. Европе тIа-тIа дукхагIа алсамъювлаши дегIаухаши латт шийлача тIема гIоа а ерригача Европера цхьана гIулакхаш леладелга боарамагIа дегIаахара наькъа тIа латта духьаленаш а дIаяхара, къовсам тIа йола дешаш вIаши юкъе дIа-хьа дувцар кхетадара наькъаца къестадара, дунен халкъашта юкъера вахар лертIадаккхараи халкъаш гаргадигараи тIаерзаяь уйлаш.

Цу наькъа духьала да агрессивни уйлаш йолаш, кхоххам чIоагIбе, европейски паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш эгIаде гIерташ дола империалистически реакционни гIозараш.

Европерча машара, европейски халкъий кхерамзленна кхерам тIалоаттабу Америка ВIашагIкхийттача Штатий хIанзарча политико, дунен кхыча районе — Къулба-Малхбоален Азе — хIанзле вьетнамски халкъа духьала тIом болабарга кхоачадаь а укх тIеххьарча шерашка цкъа санна дукхала а паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш дунен халкъашта юкъерча кризисашка кхоачадеш кхоххадаь а йолча цу политико. ВIашагIкхийтта штаташ кхыча паччахьалкхений чурча гIулакхашта юкъегIерт, телхаю ший кхел шe къоастаяра йола хIара халкъа сийлахьа бокъо, колониальни репрессеши герзацара интервенции лелаю, тийша балхаш вIашагIдехк Азе, Африка, Латински Америка тайп-тайпарча мехкашка, массанахьа а хьаллоаттаду реакционни низаши шоай даьхеехка, халкъашта гоама йола режимаши.

Шеко хила йиш йолаш дац, Европерча США политико лерхIараш европейски халкъий вахара хьаштаща, Европерча кхерамзлен декхарашца юкъа цхьаккха а хIама долаш ца хиларах. Малхбузен Европерча шоай союзникашта шоай лоIам качболла ловра американски доал деча гIозараштa, халкъаша къамани социальнии кортамукъале яккхара исторически процесс юхасоцае, нагахьа санна вIаштIехьдоале, из юхаерзае а гIертилга ларде уллаш йола США глобальни политика герз а хинна Малхбузен Европа дIаоттийттар духьа. Циггара хьадоагIа цхьайола малхбузеневропейски паччахьалкхенаш кхыметтел дунен кхыча районашка а, белггала аьлча, Азе лоаттаеча тIема авантюрашта юкъеоза гIерташ хилар.

Малхбузен Европерча реакционни низашкахьара новкъостал хулаш дола США агрессивни низаш къилбаседаатлантически тIема блокеи цо вIашагIъеллача тIема машинеи новкъосталца вIашагIкъоастаьлча Европана юкъера юкъ тIа-тIа дукхагIа кIоаргье, мамогга хьалеш латта герзаш сийхдайта, дунен халкъашта юкъера кхоххам чIоагIбалийта, малхбузеневропейскии малхбоаленевропейскии паччахьалкхенашта юкъе гIаьххьа бувзамаш оттадараи дегIакхувлараи духьале е гIерт.

Европейски халкъий кхерамзлен боккъонцарча хьашташта духьала йола уж уйлаш кхоачашъяр духьа Европе хIанз а ВIашагIкхийттача Штатий бIунаш лоаттаду, малхбузеневропейски мехкашка дIанийсъеш я цар тIема базаш, хьалъеш я ядерни герза складаш, Европана гонахьарча фордашка ухийт хи кIал гIолла лела ядерни лодкаш, Средиземни форда тIа гIолла лел ялхлагIа американски флот, хIаьта сигала европейски мехкашта тIагIолла лел ядерни бомбаш тIайола самолеташ.

ТIом сецачул тIехьагIарча шерашка США-с Европе лелаеш йола политика дукхагIа кхераме я Малхбузен Германе милитаристски реваншистски низащца вIашагIбеххача тайшача балхах ког гIертолга цо еш хиларах. США гуччахьа хьалхьеду уж низаш цар Европе кхы а кхерамегIа бола никъ лелабара.

Из тайпа политика латт американски империалисташтеи малхбузенгермански реваншисташтеи юкъе шийтайпара барт вIашагIболла лаьрхIа хиларах.

Немецки халкъа вахара хьашташ теркалде лац малхбузен Германе милитаристски реваншистски гIозарашта, цар дерригача гIулакхех мехка экономически потенциал тIема наькъа тIа яккхарах а, ах миллион салтечох латта бундесвер вIашагIйолларах а, кхы мехкаш Германе дIалувцара истори гIертара деза кхайкадеш хиларах лакхе дийцача Германе Федеративни Республика гIозараша юха а шоай бIарган тIалекъаш лоаттадеш долча кхыча халкъашцара гоамал хьалхестаярах а хьагуш йола агрессивни уйлаш дага я.

ХIанз цу политика фокусаца да ядерни герз ший доалахьа хилийта гIертар. ФРГ-е гуччахьа а къайлагIа а кхоачашдеш да белггаларча хана ший доалахьа а йолаш атомнии водородни бомбаш хьае накъаяргйола

(Йистадоалар 2-ча оагIо тIа).

РСФСР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРА ХЬАКЪЕХЬА

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам баьб ялхазлагIа хоржача Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совета воархIагIа сессии 1966 шера 16 августе гор. Москве гулъе. (ТАСС).

КПСС ЦК-агара, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГАРА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГАРА

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето чIоагIа хала а хеташ хоам бу йIаьххача хана халача лазарах цамогаш иллачул тIехьагIа 56 шера чу веннача хана Александр Петрович Рудаков — КПСС Центральни Комитета член, КПСС ЦК секретарь, КПСС ЦК еза-йоккхача промышленноста Отдела заведующи, СССР Лакхехьарча Совета депутат 1966 шера 10 июле кхалхарах.

КПСС Центральни Комитет
СССР Лакхехьарча Совета Президиум
СССР Министрий Совет.

ЕВРОПЕРА МАШАРИ КХЕРАМЗЛЕИ ЧIОАГIЪЯРАХ ЙОЛА
ДЕКЛАРАЦИ

(Йистадоалар. Доладур 1-на оагlе тlа).

Iилма - технически промышленнни базаш йохкилга. Машар безаш дола мехкаш халкъаш цхьана оарцагlдоларах хlанзалца аьттув баьнаб ядерни герза тlакхача ФРГ-ена торо лургйолаш дола НАТО вlашагlтеха ядерни низаш кийчделга юхасецаде. Цхьабакъда, цу хьакъехьара планаш йитанза я.

Дерригача халкъий овлангарча хьаштаца дlадех дуккхача оагlорахьара НАТО ядерни низаш вlашагlтохара планаш ютилга. Цхьабакъда, нагахьа санна НАТО членаш йола паччахьалкхенаш, машара хьашташта духьал а яьнна, дуккхача оагlорахьара ядерни низаш вlашагlтохара е миччa тайпара кхачийта а Малхбузен Германи ядерни герза тlакхачийтара планаш кхоачашъяра наькъа тlаотте, тlаккха Европерча машарен кхерамзлени гlулакха цунах цlенхаштта эулам дала тарлуш хилараx шоай кхерамале Iалашъяра эшшаш дола дораялара гlулакхаш чакхдаханза яргьяц Варшавски договора юкъе дакъа лоацаш йола паччахьалкхенаш.

Малхбузенгермански реваншисташа территори дlаехаш хилар хьдда тlехьашка даккха деза. Кlал цхьаккха тайпа кlийлен перспективен йоацаш да из. Европерча доазонех дола дош хоадамболлашн кхы юха гlоттаргдоацаши къоастадаь даьннад, хlаьта Европа халкъашта ховргда реваншизмана никъ бехка.

Европейски кхерамале Iалашъяра керттерча бахьанех цаI да суверенни йолча Германски Демократически Республика, Польша, Чехословаке доазонаш а тlехьа хlанзарча европейски паччахьалкхенашта юкъера доазонаш меттахьа ца далийтар. Укх совещане шоай викалаш бахкийтача паччахьалкхенаша бакъду империализман реакцеи оагlонгахьара царна духьала хьоаь моллагlа а агрессихlалакье лаьрхlа шоаш хилар.

Варшавски договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхенаша шоай оагlонгахьара дlакхайкаду, Европерча цхьанна а паччахьалкхенгара территори ехаш шоаш ца хилар.

Германски империализмо лелаеш йола реваншизман милитаризман политика цlаккха а чакхъьнаац. Дунен арени Европеи хlанзара низлй соотношени йолча хана цо ФРГ-ена цхьаккха гlойлен цайден ца барал совнагlа, из Германе Федеративни Республика цlаккха а меттайоагlаргйоацача йоаккхаргйолча гlулакхаца ювзаенна а я.

Европерчеи дерригача дунен тlарчен машара а кхерамален а хьашташа, немецки халкъа хьашташа а санна, дlадех, европе реальни долаш дола хьал Германски Федеративни Республика довл деча гlозараша лоархlилга. Хlаьта из фу яхилга да аьлча, из да, германски паччахьалкхенаш шиъ хилар цар кхетаделга, европейски доазонаш хувцийта гlертар дутилга, ерригача Германена хьалхара алхха шоаш викалаш хилара бокъо якиха гlертар, Германски Демократически Республика бакъеш йолча паччахьалкхенашта низаш де гlертар дутилга, зуламера мюнхенски диктат ютилген юхьанца дена нийса ца хилар бакъделген. Цар гlулакхаца хьахьокха деза, исторе урокаш шоаш бокъонца теркалъеш, милитаризми реваншизми хоаддаь дlайоаккхаш, паччахьалкхенашта юкъера гlулакхаш лертlадахара. халкъашта юкъе цхьана леладу гlулакхаши доттагlали дегlаккхувлара политика лелаергйолаш хилар.

Европе машар Iалашбара лоархlаме фактор йолча Германски Демократически Республико ФРГ правительстваги бундестагаги конструктивни предложенеш тийннай: шинна а оагlорахьара ядерни герза тlаккхача гlертилга дита, шинна а германски паччахьалкхен эскараш кlезигде, цхьанне шоллагlноа низ духьалдоаккхаргбац аьнна дош дала, ГДР-а санна, ишта ФРГ-ена а хьашт долаш дола, къоастаде ха хьатlакхаьча къаман дешаш къоастадара переговорий истола хьалхашка Iоховша. Цхьабакъда, ФРГ правительства теркалъяц уж предложенеш. Укх Декларацена кулгаш яздаьча паччахьалкхенаша хьаллоац ГДР из инициатива.

Европе хlана латтача хьалага массе оагlорахьара хьажа а хьежа, из дегlаухийташ йола керттера фактораш теркал а яь, совещане шоай викалаш бахкийтача паччахьалкхений уйла тlасецай нийса ахаш хlана яц аьнна йола паччахьалкхенаш социалистически йолча Европе хьашт доаца событеш дегlаухилга юхатоха торо хилара. Европейски паччахьалкхенаш, машара тlехьара дерригa низаш — цар идеологически воззрени, дынах долен кхы тайпен тешамаш миччa бесса дале а, — цхьана оарцагlдоале, европейски кхерамзлен проблема къоастаюлургйолаш я.

Из декхар толамегlа кхоачашдулургда европейски паччахьалкхенашта юкъерча гlулакхашкара кхохкам дlахо а чlоагlбар довш долча низий влияни сихагlа ме йохаю.

Тlом сецачул тlехьагlарча хана цкъа санна, дуккхаза а аьттув бий наб Европера машар букбаккхара тlаерзаь планаш юкъахъяха. Цу гlулакха хоадамболча доархlаме хилар европейски социалистически паччахьалкхений, социализма дерригача мехкий барт-цхьоагlон солидарности, тlа-тlа дукхагlа машар телхаберашцарча гlулакхашка фе а долаш машар беваш цар лелаю арахьара политика, европейски кхерамзле чlоагlъяра юкъе шоашкара дакъа лаца ловча ерригача паччахьалкхенаша цхьана гlулакхаш лелале уж кийча хилар. Шуй дерригача хьинарца цу гlулакха тlадерзадаьд шоай

низаш малхбузен-европейски мехкий болхлой классо, дуккхача къахьегача адамий общественни уйла вlаштlехьйоахаш йолча демократически прогрессивни организацеша а машара тlехьалаттарий боламаша-а.

Европе тlема авантюраш чакхъяха тlа-тlа халагlа хулийташ йола лоархlамера фактор я политически уйлашта юкъера барт вlашагlа ца кхеташ дола дешаш къоастадацаза, дунен халкъашта юкъера кхохкам кlаьлбар духьа, дискриминаци а йоацаш Европерча ерригача паччахьалкхенашта юкъера вlаши гlойле йола гlулакхаш массе оагlорахьара дегlаккхувлар духьа, шоай мехкаш кхычарех тийша цхьаккха хlама доацаш хилийтари цар шоай къаман юкъ лелаяри духьа оарцагlдовланза дарг ца хилар кхетадеш дола низий влияни малхбузенeвропейски паччахьалкхенашка лакхьалар.

Укх Декларацена кулгаш яздаьча паччахьалкхенашка позитивни гlулакх а лоархlаш белгалдоаккх, реваншизманеи милитаризманеи духьала латташ, шинна а германски паччахьалкхенна юкъера гlулакхаш хила дезача тайпара хулийтилга. Чулоацаш, Малхбузехьарча санна, ишта Малхбоалехьарча а мехкашцара хила дезача тайпара дола гlулакхаш вlаштlехьдоахилга дlадехаш, дунен халкъашта юкъера кхохкам кlаьлбе а машара паргlатонех беррига немцаша пайда эцаргболаш европейски кхерамзле Iалашъе гlерташ дола низаш Германе Федеративни Республике долаш хилар.

Европерча машараи кхерамаленнен тlехьалаттараша, еш йола воздействи ди тlехь дикагlа хулуш йоагlа, хlаьта агрессивни наькъа тlехьалаттараш шоай позицеш харарьювлийта болабеннаб. Тlа-тlа дукхагlча европейски мехкашен халкъашен кхетаду шоаех хlаранена а ерригача Европана а бола кхерам белгала миччахьара боагlа а ерригача европейски паччахьалкхений кхерамале лораяра фу эш а.

Совещане дакъа лоацараша лерхl, хlара европейски паччахьалкхе дунен халкъашта юкъерча гlулакхашка доагlаш дола дакъа лаца а хlаране кхерамале цу цхьан ханна массане кхерамзле а хургlелаш йола халкъашта юкъерчеи паччахьалкхенашта юкъерчеи гlулакхий система Европе хьалъеча юкъе йиллача бокъонех йола доакъошха хила а езаш хилар. Шоашта юкъерча гlулакхий дешаш арахьара юкъе гlертилга ца эшаш къоастадулургдолаш я европейски паччахьалкхенаш.

Социалистически мехкаша лерхl, европейски кхерамале Iалашъергйолча керттерча хьалех цаI, суверенитетеи къам кхычарех тийша хlама долаш да хилари цхьатаррача бокъоний, чурча гlулакхашта юкъе ца гlертареи вlаши юкъе гlойла хургйолеи принципаш кхоачашъяра ларда тlа латта боарамера гlулакхаш паччахьалкхенашта юкъе чlоагlделгеи дегlаккхувлилгеи хилар. Европерча хьале, хьахьокх, тайп-тайпара духьаленаш йоллашехьа а, уж принципаш халкъашта юкъе цхьана гlулакхаш лелаларах дунен халкъашта юкъера хьал тоаларах йола нийса ларда а лоархlаш, тlа-тlа дукхагlча наха бакъъяь хьаллоацаш хилар.

Боккхача лоархlама да машар лорабара тlадерзадаь дола паччахьалкхенашта юкъера гlулакхаш, цар общественни строй миччa бесса яле а, чlоагlдар.

Вlаший юкъе лeладеча традиционни торгови гlулакхашца дувзаденна долча мехкашта гlойле яргья вlаши аьттув болча ларда тlа цар цхьана леладу экономически гlулакхаш дегlаккхувлар бахьан долаш. Европейски паччахьалкхенашта юкъера экономически гlулакхаш шердар, цу даькъе йолаш йола дискриминаци духьаленаши дlаяхар, къаьстта лоархlаме фактор я халкъаш вlаши гарга дигара а царна юкъе тешам хургболеи дlа юха дувцар кхетадергдолеи хьал оттадара а. Европейски мехкашта юкъера экономически бувзамаш дегlаккхувларо торо лу дунен кхыча доакъошкарча партнерашцара товарообмен шеръе. Халкъаш вlаши дикагlа довза йиш а хулийташ Iилматехнически культурни цхьана леладу гlулакхаш массе оагlорахьара дегlаккхувларца цхьана шоаш дегlаккхувларга хьежжа европейски кхерамзлени дерригача дунен тlара машар чlоагlбара йолеи материальни ларда а хинна дlаотта йиш йолаш ду уж бувзамаш.

Социально - политически строяш, идеологеш, политически хетараш селлара бе-бе доллашехьа а, массане а къамий хьашташа малхара дола юкъера гlулакх да европейски паччахьалкхений халкъий — из да Европера машар толха ца байтилга, агрессе низаш юхакъовлилга.

III.

Укх Декларацена кулгаш яздаьча паччахьалкхенаша лерхl хlана отташ латтача хьало ерригача европейски паччахьалкхенашкара европейски машар чlоагlбара тlадерзадаь дола хьинаре гlулакхаш деле дlадехаш хилар.

Европейски паччахьалкхений правительствашка йиш яц агрессе планаш дагакхоабараша сатеде дувцарех тийша Iе, ядерни герза шоай кхерамзле бахьан эшал шоашта а яхаш, дунен шоллагlча тlема итогашка юха а хьажара тlакхуврий заявленеш теша а тийша тlаэца, мелал лелае а цунца Европана долла а хlама хlалакдеча ядерни довна плацдарма кхел кийчъю низаш хьалхьеде а.

Халкъашта хьалхашка шоаш боккхача бехктоххаме хилар кхета а деш, европейски паччахьалкхений правительстваша Европера кхохкам лаьгlбара, кхерамзле чlоагlъяра, европейски паччахьалкхенашта юкъе вlаший пайдана а долаш машаре цхьана гlулакхаш лелаелга чоаржадара оагlонгахьа лостам белга Iалашдулургдола гlулакхаш де деза.

Европана хlанв духхьашха хьалхашна эттадац из декхар. Хьалхара а шоллагlа а дунен тlемаш агрессивни низаша, йоккха къайле а лелаеш, машара уйлаех лаьцача Iехора заявленешта тlехьашка хьула а луш, кийчдир. Халкъий фел йоаяр духьа хlара духь массаза отта пайта ийбора пропаганда Iалаьмате йоккхача аппаратах а харц хоамаш дарах а. Халкъаш кхетар, цхьабакъда, миллионаш бола нах хlалакьхулаш латтача, зизах тоенначa гороlехи юртехи чухийрца гувнаш хулаш латтача хана мара кхетацар. Из хилийта йиш яц кхоалагlа — ядерни энергеи низ болча ракетийн замалахьа.

Мехкаш — Совещане доакъашхой Европера кхерамале чlоагlъяра беркат даргдола гlулакхаш сихагlа кхоачашдаь чакхдахара хоадам боллаш тlехьа да. Цу тайпара дола гlулакхаш чакхдаха хlанзарча ханарча хьалашка бокъала а йола торонаш йолаш хиларах тешам бенна да уж. Из кхоачашдар духьа кхыча паччахьалкхенашца цхьана гlулакхаш леладе кийча да уж.

Машавен Европа кхерамзлени гlулакха чlоагlа тешамаш хулийтилга лоархlамера декхар да. Цо дlадех европейски паччахьалкхенаша цунна юкъе дакъа лоацилга, массане а къоабалъеш йола решенеш яр духьа хеташ-лерхlаш дараш сатохам а болаш, беркат даргдолча тайпара дувцилга.

Европейски социалистически республикаша, цкъа аь ца Iеш, кlал ларда а йолаш йола предложенеш яьй. Уж предложенеш беркат даргдола де деза гlулакхий программа я.

Декларацена кулгаш яздаьча паччахьалкхенаша лерхl Европера кхерамзле чlоагlъяра дола гlулакхаш эгара хьалхагlа а керттерча укх лостамегlа чакхдаха йиш йолга а чакхдаха дезилга а.

Хьалхара. Паччахьалкхенаша — совещане доакъашхоша ерригa европейски паччахьалкхенаш тlахьех кхычарех тийша ца хиларей къамач суверенитетеи, цхьатарра бокъонаш хилара, чурча гlулакхашта юкъе ца гlертара, вlаший пайданарча принципий ларда тlа — тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш вlаший юкъе машар а болаш цхьана яхара принципий ларда тlа вlаший дикача дагарча доалахой гlулакхаш лeладеш хилара. Цу тlа гlолла экономически торговли бувзамаш чlоагlдара, европейски мехкаша цхьана гlулакхаш леладара керда торонаш йолча кхыча доакъошкаръяраш а санна, Iилма, техника, культура, искусства даькъера контакташи формаши ебаяра тlехьа я уж.

Европейски паччахьалкхенашта вlаший пайдана дола гlулакхаш дlахора чакхдахара йола торонаш керая йиш хургйоацаш цхьаккха а дакъа лац вlаший юкъе машаре гlулакхаш леладеча.

Европейски юкъара цхьана гlулакхаш леладелга дегlадоалаларо хиланза даргдоацача доаких ерригача паччахьалкхенаша кхыча мехкашта духьала дерзадаь политически дале а е экономически дале а дола цхьаккха а дискриминацеи тlатоlамеи тайпа ца леладеш дутилга, цар цхьатарра бокъонаш а йолаш цхьана гlулакхаш леладелга, шинна а германски паччахьалкхенца лертlа гlулакхаш леладелга оттало а тlехьа, царна юкъе лертlа гlулакхаш лелалар оттаделга.

Тайп-тайпара социальни системаш йолча европейски паччахьалкхенашта юкъе дикача доалахой гlулакхаш леладелга вlаштlехьдаккхарои дегlадоаладарои шонагlа хьинаре хилийта йиш я цар экономически а культурни а бувзамаш, ишттача гlулакхана лакхъе йиш я Европе латта хьал унахцlена хилийтареи вlаший юкъера тешам а сий деш хилар а дегlаккхувлареи гlулакха юкъе беркат дувла дакъа лувцаш йола европейски паччахьалкхений торонаш.

Шоллагlа. Социалистически мехкаш массе а хана, тlема блокаш е союзаш а еш, дуне декъара духьалеи массанеюкъарча машараи кхерамаленнеи цунах дувла кхерамаш дlададахара тlехьен долаш хьалаьхкад.

НАТО яха тlема агрессивни группировка вlашагlйоллараи цунна Малхбузехьен Германи юкъеяхараи долча жопа оттадаьдар доттагlалах, цхьана гlулакхаш леладарах, вlаший новкъостал дарах дола Варшавски Договор — суверенни а цхьатарра бокъонаш йолаш а йолча паччахьалкхений оборонительни пакт, хlаьта из мехкий — Договора доакъашхой кхерамзле лораяреи Европерча машареи герз а да.

Цхьабакъда, мехкаша — Варшавски Договора доакъашхоша лерхlа а лийрхlа, лерхlа а лерхl империалистически низаша хьоарчаяь тlема блокаши кхыча паччахьалкхений территоре тlара тlема базаши йолаш хилар паччахьалкхенашта юкъе цхьана гlулакхаш леладара наькъа йола духьаленаш йолга. Хlара европейски мехка боккъала а бола кхерамалени прогрессеи тешам, дунен халкъашта юкъерча вахара хlанзарча ханарча унахцlеначa тенденцешта маьшшара доаца тlема группировкаш йолаш хилар а доацаш, Европе континента ерригача паччахьалкхенашта юкъе цхьатарра бокъонаш хиларей цар шоайла вlаши сий деш хиларей гlулакхаш леладелга дерригача европейски къамаша цхьана низаш тlаухийтилга ларда йола кхерамзлен эффективни система оттаяр хила деза.

Укх Декларацена кулгаш яздаьча мехкаша лерхl эгара хьалхагlа а Европера тlема кхохкам мелбара дола гlулакхаш дикза даргдоаца ха хьаттала. Цу гlулакха бола хоаддамерча лоархlамера никъ хургбар йолаш йола тlема союзаш цхьан ханна дlаяхар, хlаьта хlанз латтача хьало пунна йола торо а хулийт. Тха паччахьалкхений правительстваша, цкъа даьккха ца Iеш, ханаа мо белгалдаьхад Къилбаседаатлантически союз дlайоале Варшавски Договор шеше-гlа дlадоалаш хилар а из моттиг европейски кхерамален системо дlаладийца езаш хилара. Хlана цар торжественно тешал лу уж цlераш яьха союзаш цхьан ханна дlаяха шоаш кийча хилара.

Хlаьта а нагахьа санна паччахьалкхенаш — Къилбаседаатлантически договора доакъашхой, хьалха а мо, шаккхе а группировка йизза хlаяккха хlана а кийча еце, укх Декларацена кулгаш яздаьча паччахьалкхенаша пайдане лоархl Къилбаседаатлантически пакта а санна, ишта Варшавски Договора а тlема организацеш дlаяхара хlанзаехьа а барт белга. Цунца цхьан ханна цар дlакхайкаду, Къилбаседаатлантически союз йолаши агрессивни империалистически гlозараш дерригача дунен тlара машар бохабе гlерташ мелйолча хана, Совещанера социалистически мехкаш, шоаш чlоагlа фе хилар дlа а ца доалийташ, шоай низ а обороноспособность а чlоагlъеш хиланза ца Iе лаьрхlа долга.

Цунца цхьан ханна саха лоархl ерригача паччахьалкхенаша — Къилбаседаатлантически пактах Варшавски Договореи доакъашхоша а, хlаьта ишта моллагlа яле а йолча тlема союза юкъе дакъа лоацаш доацача мехкаша а шин оагlонгахьара дале а е дуккхача оагlонгахьара дале а европейски кхерамален гlулакх дlахьалхатеттара низаш тlаахийтанза дарг ца хилар.

Кхоалагlа. Хlана лоархlамерча маlане хинна дlаоттаьш да укх тайпара дола европейски континентера тlема кхохкам лаьгlбара тlадерзадаь цхьацца даькъера гlулакхаш чакхдахар а;

кхыча мехкашкара тlема базаш дlайоахилга;

наькха территорешкара дерригa кхыча мехкий бlунаш дlа а даьха шоай къамий доазонашка дугалга;

вlаши дага а баьнна оттаьча объемехи вlаши дага а баьнца оттаьча ханашкеи шинна а германски паччахьалкхен герзашца кийчдаьча низий духхал кlезигъелга;

ядерни тlема кхерам дlабаккхара тlадерзадаь ду гlулакхаш; ядерни боаца зонаш елга, ядерни герз долаш йолча державаша из герз паччахьалкхенашта — цу тайпарча зоней доакъашхошта духьел ца деттара дола декхараш шоашта тlаэцилга, кхыдараш делга;

атомни водородни бомбаш йола кхыча мехкий самолеташ европейски паччахьалкхений территореш тlа лелаш хилари цу тайпарча паччахьалкхений порташка борта тlа ядерни герз дола хи кlалхара а хи тlара а кемаш чуухаш хилари соцаделга.

Доьалагlа. ФРГ ядерни низ болаш ше хилийта гlертилга Европерча машара гlулакха кхераме долга теркал а деш, паччахьалкхенаша шоай низаш тlадерзаде деза моллагlа яле а йолча формехьа-юкъарчал доацаш а е паччахьалкхений группировкашка гlолла гадоахарг а ФРГ ядерни герза тlайита, цу тайпарча герза къаьстта ше доал де е доал дара юкъе моллагlча а формехьа дакъа лаца торо ца хилийтара. Из дош къоастаддарга хьежжа хургья, дукхача хьале, европейски хинна а ца Iеш долча халкъий кхоане. Хlаьта из дош ах къестадаь дита йиш а яц.

Пхелагlа. Доазонаш хувцалургдоацаш хилар — Европерча чlоагlгlача машара ларда я. Европе латта хьал лертlадаккхара хьашташа дlадех Европе а санна, ишта европейски континенте йоацаш а йолча ерригача паччахьалкхенаша арахьарча политика хьакъехьа шоаш лeладу гlулакхаш адамлен историгlа эгара чlоагlагlа хlалакдеш хиннача тlемал тlехьагlа хьа а хинна а, бокъонца долаш дола европейски паччахьалкхенашта юкъера доазонаш, цу даькъе Одере-Нейсе гlоллара польски доазув а шин германски паччахьалкхенна юкъера доазув а долаш хилара мукlарал деш хиларга хьежжа леладелга.

Ялхлагlа. Германски дош машаре къоастаделга Европерча машара хьашташа маьшша да. Совещанера социалистически паччахьалкхенаш кийча я из проблема мишта къоастаергья дlахо а леха. Из къоастае еза, ерригача пунца хьашт долча мехкий кхерамзлен, бlарчча хьайийцача Европа кхерамзлен хьашташ теркал а деш.

Из дош, Европерча кхерамзлен кхыйола аспекташ а санна, къоастаделга лелалургдац боккъала а долашдар, эгара хьалхагlа а германски ши паччахьалкхе — Германски Демократически Республикеи Германе Федеративни Республикеи йолаш хилара мукlарал делга теркал а деш мара. Цу тlа а ишта дош къоастадара хиланза даргдац долаш долча доазонашта мукlарал дари шинна а германски паччахьалкхено шоашка ядерни герз хилийта ца тигари.

Балха тайп-тайпарча — политически, экономически, Iилма-технически, культурни доакъошка Европана юкъе цхьана гlулакхаш леладелга дегlаккхувлараи чlоагlдараи тlаерзадаьча низашта юкъе германски шин паччахьалкхено, цхьатарра бокъонаш а йолаш, дакъа лацаро цар болхлой классага, ахархошка, интеллигенцега, беррига бахача нахага йиш хулийтаргья шоай торонашка а хlача хьале магарга а хьежжа прогрессаи машараи юкъе кхыча европейски паччахьалкхенаша а санна шоашкара доагlе дакъа лаца.

Шаккхе а германски паччахьалкхе вlашагlтохара хьакъехьардар аьлча, из чакхдаккхара никъ бода кхохкам лаьгlбарга, шаккхе а суверенни германски паччахьалкхе кlезиг-кlезига югаш вlаши гаргайнгарген царна юкъе барт барген гlолла, Германеи Европеи герз дlададаккхарах дола барт барга гlолла, хlаьта Германи вlашагlтохилга вlаштlехьдаьлча цу тайпарара вlашагlтеха германски паччахьалкхе боккъала а йола машар безаш, демократически хургхиларей ший лоалахошта а Европерча машара а кхы цхьанна а хана кхераме хург ца хиларей принцип ларда йолаш хила а деза.

Ворхlлагlа. Боккхача бакъахьарча лоархlаме хургдар Европе кхерамале Iалашъяра дешаш дувцара а ерригача европе цхьана гlулакхаш леладелга тоадараи ерригача Европа юкъара совещани гулъяр. Совещане вlаштlехьбаьнна барт дlакхайкабе мегаргбар, масала, европейски кхерамале хьаллоаттаяри чlоагlъяри духьа цхьана гlулакхаш леладара хьакъехьарча ерригача Европа юкъара Декларане формехьа. Цу тайпарча Декларацe тlа оттаде мегаргдар цунна кулгаш яздаьча паччахьалкхенашта юкъе вlаши леладеча гlулакханка машара хьашташ керте увттадергдола, къовсам тlа дола дешаш машара наькъаца мара къестадергдоаца, вlаши хьаштдолча дешаех лаьца консультацеш ергйола а информацеш тергйола а, вlаши юкъера экономически, Iилма-технически, культурни бувзамаш мамогга дегlаккхувлара новкъостал дергдола декхараш. Хьашт долаш йола ерригa паччахьалкхенаш юкъеяхка йиш хургйолаш йийла хила еза Декларации.

Европейски кхерамзлени цхьана гlулакхаш леладареи дешашта йола совещани гулъяро новкъостал дергдар Европе коллективни кхерамзлен система вlашагlйоллара, Европа хlанзарча историна юкъе йокиха вехa хургъяр цунах. Тха мехкаш кийча да моллагlча а Къилбаседаатлантически договора юкъе дакъа лоацача кхыча паччахьалкхенашта санна, ишта нейтральничарна а мегаш йолча хана цу тайпарча совещанена юкъе дакъа лаца. Нейтральни европейски мехкашка а ишта дика новкъостал дулургдар цу тайпара совещани гулъяра гlулакха.

Кхетадеш да, цу тайпарча вlашагlкхетара е конференце ден повестка а уж кийчъяра кхыдола дешаш а дакъа лоацача ерригача паччахьалкхенаша вlаши дага а йоалаш уттаде дезаш хилар, царех хlаране оттаеш йола предложенеш теркал а еш.

Совещане шоай викалаш бахкийта мехкаш кийча да европейски кхерамален проблемаш ювцара мегаш йолча кхы тайпа методех а пайда эца: дипломатически наькъашка гlолла еча переговорех, кхыча мехкашцарча гlулакхий министраш е шин оагlорахьарча е дуккхача оагlорахьарча ларда тlа къаьстта викалаш вlашагlтохарах, эгара лакхехьа латтарий контактех. Цар лерхl, дакхе дийцача хlаманашa керттера, европейски кхерамале Iалашъяра эгара лоархlамегlа йола аспекташ а чулоацаш хилар. Уж кийча да из проблема кхоачашъяр духьа моллагlча а паччахьалкхено хьалхашка оттаь е хьалхашка оттае тарлуш йола кхы тайпа проблемаш а ювца.

Уж ювцача дакъа лоацарех аьлча, Варшавски договора паччахьалкхенаша цхьаккха тайпа озабезам бац. Хlара паччахьалкхен ший гlулакх да европейски проблемаш ювцачеи къоастаечеи юкъе дакъа лацареи ца лацареи никъ харжар.

Халкъашта-м, бакъдар аьлча, цхьатара дац из яле а е кхыяле а йолча паччахьалкхено моллагlа а политически никъ лаьцабар аьнна — машареи кхерамалени хьашташа маяххара бар е цу хьашташта духьала бар.

Совещане дакъа лоацараш дог тийша ба, Европерча гlулакхашта миччa бесса дегlаухар аьнна кхыча континентий мехкашта а бе-башха хила йиш ца хиларах. Дунен шин тlема ала европейски латтан тlа иййккхар, цхьабакъда, ерригa планета мерцар цо. Хlалакдеши нах боабеши йола моттигаш тlакхаьчар дуккхача мехкашта, цу даькъе Европана гаьна йолча континентийчарна а. Пудухьа, машара кхелий йоакхо еш йолча моллагlча а правительства мога ца бе йиш яц кхохкам кlаьд барген Европера гlулакхаш унахцlеначa хьала тlа дахарген вугаш бола хlара гlа ца могабе, цу тайпара уйлаш хьал ца лаца.

Европейски кхерамале чlоагlъярца хьашт долаш, из гlулакх кхоачашдаргахьа доаха доагlаш дола гlанаш чакхдоахача дакъа лаца шоаш кийча хилар дlа а кхайкадеш, тха мехкаш дог тийша да, къоастаьчул тlехьагlа, шекo йоацаш, Европера хьал а тоадара аьттув боаккхаргболаш йола, дерригача дунен халкъашта юкъера лоархlамера проблемаш къоастаеча дакъа лацар ерригача европейски паччахьалкхений декхар хиларах. Царех я паччахьалкхений чурча гlулакхашта юкъе ца гlертилга Iалашдара, дунен халкъашта юкъерча гlулакхашка низ юкъе боаккхилга е низаца кхерам тlатессилга дlадаккхара, герз дlадаккхара, ядерни герз юкъе доаккхаргдоацаш декхара проблемаш а ядерни тlом гlаттара кхерам дlабаккхара, колониализм, моллагlча формехьеи оамалехьеи из яле а, дlаяккхара, наьха территореш тlара кхыча мехкий тlема базаш дlаяхара, цхьатарра бокъонаш йолаш дола дунен халкъашта юкъера экономически цхьана гlулакхаш леладелга дегlаккхувлара тlадерзадаь кхыдола доккхий гlулакхаш а. Совещане шоай викалаш бахкийтача паччахьалкхенаша дlахо а шоай де доагlаш мел дола хlама дергда уж дунен проблемаш сихагlа къоастае новкъостал дара. Цар чlоагlа лоархlам бу Вlашагlкхийттача Къамий Организаци цун Устав бокъонца кхоачашдара, ООН-а универсальность Iалашъяра, дунен тlа хиннача хувцамашка хьежжа цун гlулакхаш нийсдара ларда тlа чlоагlъяра, массане а юкъара машари кхерамзлен Iалашъяр а халкъашта юкъера доттагlала гlулакхаш дегlаккхувлар а духьа организаце эффективность лакхъяра мамогга новкъостал дергда.

Укх Декларацена кулгаш яздаьча паччахьалкхенаша дlакхайкаду, Европе машар чlоагlбарга долха вlаши мегаш дола наькъаш кхыча паччахьалкхенашца леха шоаш кийча хилар. Машара, паччахьалкхенаша дунен халкъашта юкъе цхьана гlулакхаш леладара, машар безаши прогрессивнии дола дерригa низаш кхотадара тlаберзабаь бола никъ дунен халкъашта юкъерча ерене хьаллоаттабе, империалистически агрессена, диктатеи низаш дареи политикана духьала къовсам лоаттабе, паргlатон, къамаш кхычарех тийша ца хилара, социальни прогресса гlулакх хьаллоаттаде бокъонца лаьрхlа я уж. Совещане дакъа лоацараш кхайк ерригача европейски правительствашкеи къамашкеи, вай континентерча машарен прогрессен дерригача низашна — цар идеологически, политически е дынах бола тешам миччa бесса бале а, — Европа — дунен цивилизаце лоархlамегlарча центрех цаI — цхьатарра бокъонаш йолча къамашта юкъе массе оагlорахьарен беркатеи цхьана къахьегара континент, дерригача дунен тlа массаза а машар лоаттабареи вlаший дlа-хьа дувцар кхетадареи низ бола фактор а яь дlаоттаргйолаш шоай низаш вlашагlтохара уж тlа а хьехаш.

Болгаре Халкъа Республикана хьалхара

Тодор ЖИВКОВ,

Болгарски Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь, Болгаре Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.

Венгерски Халкъа Республикана хьалхара

Янош КАДАР,

Венгерски социалистически болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.

Дьюла КАЛЛАИ

Венгерски революционни болхлой - ахархой правительства Председатель.

Германски Демократически Республикана хьалхара

Вальтер УЛЬБРИХТ,

Германе Социалистически единни парте ЦК Хьалхара секретарь, Германски Демократически Республика Паччахьалкхен Совета Председатель.

Вилли ШТОФ,

Германски Демократически Республика Министрий Совета Председатель.

Польски Халкъа Республикана хьалхара

Владислав ГОМУЛКА,

Польски Вlашагlкхийттача болхлой парте ЦК Хьалхара секретарь.

Юзеф ЦИРАНКЕВИЧ,

Польски Халкъа Республика Министрий Совета Председатель.

Румыне Социалистически Республикана хьалхара

Николае ЧАУШЕСКУ,

Румынски коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь.

Ион Георге МАУРЕР,

Румыне Социалистически Республика Министрий Совета Председатель.

Советски Социалистически Республикай Союза хьалхара

Л. И. БРЕЖНЕВ,

Советски Союза Коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь.

А. Н. КОСЫГИН,

Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатель.

Чехословацки Социалистически Республикана хьалхара

Антонин НОВОТНЫЙ,

Чехословаке Коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь, Чехословацки Социалистически Республика Президент.

Иозеф ЛЕНАРТ,

Чехословацки Социалистически Республика правительства Председатель.

Бухарест, 1966 шера, 5 июль.

ПАРТИЙНИ АКТИВА ДЕШАР

Шин дийнакъа, бархlалгlчен ийслагlчен июле КПСС обкома политпросвещене Цlагlа хилар парте райкомийи горкомийи оргинструкторски отделий заведующейи инструкторийн, общественни отделий заведующейи партийни учета секторий заведующейи семинар.

Семинаре дийцар партийни болх вlаштlехьбаккхара, организационно-партийни балха практика дешаш. Коммунизм хьалъеча КПСС-а кулгалдара роль лакхъяларах дийцар нов. Беляева, парте обкома организационно-партийни балха отдела заведующе.

«Партийни вахара ленински нормаши кулгалдара принципаши» яха лекци йийшар КПСС обкома отдела заведующе заместитела нов. Балясникова.

Къона коммунисташ кхебара, парте членаш дукхагlа хилийтара горкомашеи райкомашеи беча балха анализ йир обкома отдела заведующе заместитела нов. Садыкова.

Республика госплана председатела нов. Брыксина дийцар гулбеннараштa Нохч-Гlалгlай АССР-а пхе шера оттаьча планах лаьца. Тайп-тайпарча дешаех лаьца выступленеш йир нн. Юрченкос — обкома юртбоахама отдела заведующе, Калагова — обкома административни торгово-финансовни органий отдела заведующе, кхычар а.

Семинара тlеххьара дакъа хетадаьдар опыт дlа-юха эцара. Шоашта карагlдаьнначох де лерхlарех лаьца дийцар оргинструкторски отделий заведующеша нн. Полякова (парте Грозненски горком), Балабаса (парте Заводской райком), Чикунова (Сунженский райком), дуккха кхычар а.

Б. ВАСИЛЬЕВ.

Город Иркутска юхе Ангара яхача хин аьрдехьарча берда тlа хьалъеш латт СССР-а Iилмай Академе Сибирски отделене керда Iилмай центр. Хи йистерча айеннача моттигера гуш да города Iалаьмате хоза сурт. Гаьна йоаццаш я Иркутски ГЭС-и студенчески городоки.

Гlишлошъераш хьалъяь баьинаб органически химе института лабораторни корпусий комплекс. Хьалъе йолаяьй энергетически латтан тlоани институтий корпусаш. Кхы а массехк институт хьалье а лерхl. Йоккха майда дlалецаргья ботанически бешо, хьалъеш латт нах бахаргбола хьалхара микрорайон.

Ший лоархlамгеи йоккхалгех диллача новосибирский яр дlаьнначул тlехьагlа шоллагlа Iилмеи центр хургья из.

Сурта тlа: органически химе института здани.

ТАСС фотохроника.

«СЕРДАЛО»
2-гlа оагl. 12 июль, 1966 шу.

Краснодарски край. Павловски района «Родина» яхача центральни усадьбе Кубане эггара йоккхагIйолчарех механизированни хьетт болх беш йола ер шоллагIа шу да. Укхаза хьаухийт ерригача бархI бригадера ялат, цига цунна обработка ю. Хьатта тIа болх беш я сортировочни машинаш, автоподъемникаш, ленточни транспортераш, механически погрузчикаш. 900 тонн ялат дийнахь-бус—иштта къахьегама овсарле я механизированни хьатта. Колхозо укх шера паччахьалкхенга доххаргда 12 эзар тонн ялат.

Сурта тIа: механизированни колхозни хьатта тIа.

Е. Шулепова сурт.
ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

АТТАЧА, КХЕТАБЕЧА МЕТТАЦА

Укх шера ялх шу дизад Абадиев Ахьмада Урусхан — «Ленинна никъ» яхача районни газета редактора заместитель — Наьсарен района политически просвещене система пропагандист волаш хьавоагIа.

Шин шера районни милице отделе КПСС истори Iомаду кружок лелаьй нов. Абадиева, шин шера кулгалдаьд цо районни культура отделерча текущи политика хьехача кружока, хIаьта укх тIеххьарча шин шера бахача наха цIагIа эша гIулакхащ деча комбинате пропагандисталла болх баьб.

ЩIенхаштта а бехктокхам хеташ а леладу нов. Абадиева шийна тIадилла гIулакх. Iомаеш йола проблемаш деша ухараша кIоаргагIа кхетаергйолчеи йицлургйоацачеи тайпара хьеха гIерт из массаза а. Пропагандистски балха опыт йоккха йолаш а ше дика кийчо йолаш а ва Урусхан — соахка йистеяьккхай цо КПСС ЦК-ара заочни Лакхера партийни школа. ХIаьта а, массава цIенхаштан дикеи кийчъю цо школера хIара заняти.

Занятеш кийчъечеи уж чакхйоахачеи хана нов. Абадиева шера пайда эц В. И. Ленина произведенеех, цун биографех, Советски Союза Коммунистически парте цун Центральни Комитетеи решенеех, хIаьта иштта денна арадувлача кепайоазон тIарча материалех а.

Ше кулгалдеча юххьанцарча школа занятеш политически кийчъечеи чакхйоахачеи хана дешаш багIарий состав теркалйора пропагандиста нов. У. Абадиева. 13 саг вар школе дешаш. Юкъара образовательни дешар кIезига дийша бар царех дукхагIбараш — 4—5—6 классаш йолаш мара бацар.

Цунга хьежжа, Iомаеш йола темаш аттача, кхетабеча меттаца ювца гIерташ хиннав нов. Абадиев. Цхьаццайола моттигаш шозза-шозза кердайоахар, хIаьта цхьаяраш эрсий меттала хьийха ца Iеш, гIалгIай меттала а хьехар. Беседа хьисапе ювцар пропагандиста ше хьехаш йола материал. Каст-каста хоаттар цо деша багIарашка цар малагIа материал мишта кхетаьй. Из бахьан долаш пропагандиста дувцар дикагIа кхетаде гIерташ а уйла тIайохийташ а хулар деша багIараш. Шийна дувца дезар дийца ваьнначул тIехьагIа, деша багIарашка хоаттар Урусхана ца кхетадеш хIама дий? ХIаьта цар шийга даьча хаттарашта хьалдаи кхетадеши жоп лоро цо. Йийца тема дикагIа кхетаяйтар духьа пропагандиста ладувгIаш барашка дIа а дора хаттараш. ХIара заняте дешаш барашта лоацца йовзийтар пропагандиста мехка а цун доазонел арахьа а хинна лоархIамегIара событеш, республикерей районерей гIулакхаш, ше хьехаш йола материал райбыткомбината гIулакхашца ювзаш ювцар Урусхана. Iомаеш йола материалаш цу тайпара хьехаро школе деша ухараштаторо лора кхыметтел чоалхане теоретически положенеш кхетае а маIан де а. Щаккха а юкъах яьннаяц занятеш, шоллагIча деналца тIехьайоахан 2—3-за моттиг мара хиннаяц. Дешара планага хьежжа ерригга темаш а КПСС ХХIII-ча съезда материалаш а Iомайо школе.

Школе хIара занятеш 2 сахьата хуьлу. Хьалхарча сахьатехь пропагандиста хьалхагIа хьийкхача темах лекци еш хулар. Шоллагlча сахьата аргIанна тема дIахо ювцар пропагандиста. Массане а цхьатарра дакъа лоацар школе деша ухараша хьалхагIа Iомаяь материалаш юха шаьръеча хана деча къамаьлашка. Къаьстта а ладувгIараша дика дакъа лоацаш чакхъяьлар 11-ча мае КПСС ХХIII-ча съезда материалашта хетаяь яь итогови заняти. Деша багIараша деш хинна къамаьлаш райбыткомбината коллектива декхаращца айхха дувзаш дар. Заняте дукха дийцар бахача наха деш дола гIулакхащ тоалара хIанз Коммунистически парте чIоаггIа йоакхо еш хиларах.

Темаш кердайоахаш къамаьлаш деча юкъе аггара дикагIа дакъа лоацар школе деша ухача новкъосташа Кукархоева, Тумгоева, Сагова, Бакаева.

ХIана дешара кердача шера кийчо еш я. Райбыткомбината школе деша ухараштa шоллагIча шера дешара план дIайоазийтай пропагандиста нов. Абадиева.

Н. СМИРНОВ,
КПСС Наьсарен района политически просвещене кабинета заведующий.

«КУЛГАШ ДIАДАХА ВЬЕТНАМА ТIЕРА!»— ЙОАХ СОВЕТСКИ НАХА

«Кулгаш дIадаха Вьетнама тIера!» — хоадамболлаш хьадийхар солидарноста митинга гулбеннача «Пролетарский труд» яхача московски завода болхлоша, инженераша, гIулакхерча наха.

— США авиаце Ханоян Хайфонеи пригородашта бомбаш чуеттаро — аьлар Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема доакъашхочо волочильщика А. Захарова, — дерригача дунен тIа халкъий эгIазлон дуIа хьоадаьд.

Американски военщинас оакхарий хьисапе къиза суверенни паччахьалкхен территорена боамбаш чуеттара духьал хоадам боллаш йола духьале кхайкайир столица Iилмахоша - мехкдаьттахоша дуккха нах юкъе а болаш хиннача шоай митинге. Цу митинга доакъашхоша тIайийцар Вьетнама Демократически Республикана бомбаш еттилга хьем боаццаш чехка социйтилга хьадехаш йола резолюци. Вьетнамера американски агрессорий бандитски гIом шербара духьал духьале кхайкаю митингаш хилар иштта московски машиннаькъа Ильича цIерахча локомотивни депо, ворхIлагIча таксомоторни парке С. П. Боткина цIерахча клинически городской больнице.

Советски юристаша кхыча мехкашкара шоай коллегаш тIахьийхаб бехкебараш цар даь дунен халкъашта юкъера зуламаш бахьан бехктокхаме оазара ерригача шоай влиянех пайда эца.

«США правительствага дIахайта американски самолеташа Вьетнама Демократически Республика машарерча городашта бомбаш еттарца дувзаденна оаха эгIазлонца духьале кхайкаелга. Оаха хьадехар — хьем боаццаш чехка американски бIу Вьетнамера дIабоаккхилга, агресси соцаелга, паргIато езача вьетнамски халкъага шийи кхел ше къоастае торо хулийтилга да». Москверча США посольства адресагIа цу тайпара йола телеграмма яхьийтай Ташкентски тракторосборочни заводе хиннача митинга доакъашхоша.

США тIема - фегарча низаша Ханоян Хайфонеи пригородашта оакхарий хьисапе къиза бомбаш еттара духьал духьале кхайкаю дуккха а нах юкъе бола митинг хилар душанбински «Таджиктекстильмаш» яхача заводе.

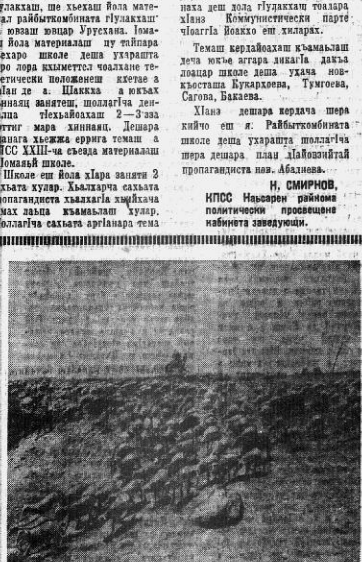
Американски агрессораша Вьетнама Демократически Республикана духьала еча зулама акцешта Iалальмате чIоагIа шоаш эгIазбаха болга дIакхайкаду Одесса къахьегамхоша.

— ДРВ машарерча городашта оакхарий хьисапе къиза бомбаш еттилга — из бIехагIа дола США империалисташа ду зулам да, — аьлар Одесски прессай завода коллектива митинге зуборезчика В. Ю. Шпака, — вай хоадам боллаш хьадех агресси соцаелга.

«Соцае американски военщина гIаьрал!», «Кулгаш дIадаха Вьетнама тIера!» — уж хьадехараш декаш дар Нохичване хиннача города юкъарча митинге а, хIаьта иштта Вильнюсерча гIишлой - отделочни машиний заводе, Эстонерча Пярнуски лен хьувзача фабрике хиннача митингашка а.

Советски наха йоах: «Кулгаш дIадаха Вьетнама тIера!»

(ТАСС).

Киргизски Ала-Тоо лоамаи наькъашка, такилгашка, довкъашка гIолла долхаш латт Чуйски атагIарча колхозийи совхозийи Iулаш. Уж долх Сусамыр яхача лакхача лоамашка уллача ахкан даьгIенашка.

Сурта тIа: Калинински района Крупске цIерахча колхоза Iул дукъа тIехдоалаш латт.

ТАСС фотохроника.

Ацетилен доаккхачара кердадар

Химически реакцеш атта хулаш газ я ацетилен яхар, цунах доаккх спирт, синтетически каучук, кIувнаш, пластмассаш.

Кислородаца вIашагIъэяь ацетилен ала баьле йоаг Цельсе 3200 градусага кхаччалца температура а йолаш, цудухьа иштта лелаю из металлаш вIашагIхувтташи тедаши.

ХIанзалца Цельсе 2000 градус гаргга температура йолча электрически пишкашка кIири кIори цхьана доага а деш карбида кальцех йоаккхаш яр ацетилен. Карбида кальций ешачул тIехьагIа хий санна хьаькъаст ацетилен.

Карбида кальций йоаккхаш хилча Iалльмате дукха электроэнерги дIаяхийта эза, цудухьа укх тIеххьарча шерашка цунна меттел ацетилен доаккха дарегIа йола способ корайьй: Iалама газа термоокислительни пиролиз яр. Атмосферни давленех хул из процесс.

ТIаккха яккха йиш я диацетилен — пиролиза газашта юкъера эггара кхерамегIа йолеи халла мара дIакъоасталуш йоацеи смесь кIезигагIа йоаллаш йола газ.

Василий ИРИНИН, инженер.
(АПН).

КПСС ЦК МАЙСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ ВАХАРЕ!

ТАХАНАРЧА ДЕН ДЕКХАР

Тха районерча юрта боахама къахьегамхоша геттара чIоагIа раьза хинна тIайийцай КПСС ЦК майски Пленума решенеш. Шоай собранешка йоккха терко а йолаш ювц уж колхозхоша, къоастамболлаш дола наькъаш белгалду уж кхоачашъяра.

Пленуме белгалдаьха лаьтташта хий дехкара гIулакхa юкъера дерригаш а хIана лац аьнна дола кхоачамбоацараш тха балха юкъе а да. Района колхозашка оахаш дола лаьтташ 48414 гектар да, царех 11984 гектар, вешта аьлча, дикагIа дакъа гаргга, хий дехка лаьттaш а долаш. Из кIезига майда яц, хIаьта нагахьа санна цунах нийса пайда ийбеш хилча хIанзаарчул дикка дукхагIа юртбоахама продукташ яха тха торо а хургьяр. Цхьабакъда, лаьтта леладара культура геттара эсала я укха.

Хеталала аргIа йолаш да, хий диллача гектара тIара боала хьувкъам юккъера лаьрхIача районе гIолла боалачул дукхагIа-м хIаьта а вета а хила ма безий, аьнна. ХIаьта а цхьайолча колхозашка из хIама кхыча тайпара да. Ераш да цунна дола тешшамера масалаш. Тха районе юккъера лаьрхIача цхьан гектара тIара доала кIа 20,5 центнер я. Цхьабакъда, Ленина цIерахча колхозо дахача шера хий дехкача хIара гектара тIара лаьрхIача 17,7 центнер мара яккханзар, хIаьта «Путь к коммунизму» яхача колхозо — 18,5 центнер. Хий дехка лаьтташ цу тайпара леладелга да йиш йолаш дац.

Кхашка хий дехкара гIулакх мела леладу ХХ партсъезда цIерахча колхозе а. Мелиорацe бе боагIа мах беш бац укхаза. Ерригача районе гIолла хий ца дуллаш йисача 1702 гектарах 963 гектар йитар из колхоз я. Селла эсала гIулакх хилар колхоза болхлой низ тоъац яхача хабарашца дашха гIерт колхоза кулгалхой. Из дошдоацар долга гу укх масалах. 1965 шера ерригача районе минимум къахьегама деношца доахаш висар 594 колхозхо ва, хIаьта царех 294 ХХ партсъезда цIерахча колхозера ва. Болхлой низ тоъал бац мишта ала йиш я укхаза?!

Ай, хий дехка лаьтташ леладар мел пайдана да ха а хьалха латта къахьегама методаш Iомае а гаьна баха мича беза цу колхоза кулгалхой. Цу ХХ партсъезда цIерахча колхоза лаьтташка ма йий паччахьалкхен сорташ тохка участок. Укхаза минеральни удобренеш а юкъе кхухьаш комплексагIа хий дехка лаьтташ леладара дика опыт Iоаяьй. КIа санна йолча керттерча культурай хьувкъам юккъера лаьрхIача гектара тIара 45—50 центнер йоалаш ба укхаза. ЛоархIаме да станце севооборот караерзаяь хилар а агротехника дика лелаеш хилар а. Нийсса цунна юхадухьа лара сурт да ХХ партсъезда цIерахча колхозера дар. Укхаза гектара тIара кIи 16—18 центнери хьажкIий 26—30 центнери мара ялац. Ай, лаьтташ-м цу шиннахьа а цхьатарра ма дий, хIаьта Iалама хьалаш а цаIаш ма дий. Тамаш йолаш хIама дець агроном волча колхоза председатела Н. К. Бугаевеи йоккхагIча агронома Н. Ф. Рябинеи цхьаккха дича а сорташта тохкам бу участок бIаргагои цун коллектива опыт дIаэцеи ца тугаш хилар?

Районе геттара во пайда ийбу догIа хьисапе хий деттача установкаех а кхыйолча мелиоративни техниках а. Района боахамашка догIа хьисапе хий детта «ДДА-100» яха 33 установкеи «ДДН» яха 45 установкеи я. Гурахьа дув кIа, горох, баьцаш санна йолча юкъе йовкъаш йоацаш дIаювча культурашта догIа хьисапе хий деттара бизза кхоачабалла дукха я уж установкаш. ХIаьта а вIалла кхоачамбоацаш, во пайда ийбу цу техниках, хIаьта царех аханел дукхагIъяраш вIалла а болх банза а я. «Путь к коммунизму» яхача колхозе, масала, шера мул чу а лоацаш, догIа хьисапе хий детта «ДДА-100» яха 10 установка я, хIаьта кхашка болх беш царех цаI мара а хиннаяц. Из цаI а хиннаяц нагнагахьа мара болх беш.

Хий дехкача лаьтташкара лоха хьувкъамаш дахара керттерча бахьанех цаI да, тхона хетаргахьа, минеральни удобренеех во пайда ийбеш хилар. Практико хьахьувкх минеральни удобренеш еттар лакха хьувкъамаш дахара лоархIамегIа йолча факторех цаI йолга, къаьстта а уж хий дехкача лаьтташка етташ хилча. Из хьахьоих «Путь к коммунизму» яхача колхозе баьккхача зема а. 1 гектара аммиачни селитра 2,7 центнер техача гибридни хьажкIий хьувкъам гектара тIара 9,6 центнер совбаьлар, хIаьта азотни, фосфорни, калийни удобренеш техача—гектара тIара 12,4 центнер.

ХIанзарчоа во пайда ийбу органически удобренеех а.

КПСС ЦК майски Пленумо бехктокхамера декхараш оттадаьд вай мехка юрта боахама болхлошта хьалхашка. ХIаьта уж кхоачашдаь чакхдахар — таханарча дийнахьа кхоачашде дезаш хьалхашка латта гIулакх а да. Дукха да тха районе де деза гIулакхаш а. Тха колхозашка шоай низашца а паччахьалкхен новкъосталца а 7227 гектар алсамйоаккхалургья ирригационни фонд. НонагIа дола кхы тIаккхета хий дехка лаьтташ хургда керда каналаш ахареи уж балха юкъе дахийтареи чотах. Юхайиса майдаш хий дехкаш хулийтаргья ирригационни сеть эргаьккха тоаяра чотах: долаш дола каналаш шердара, керташкарча хий дIа-са ухийтача гIирсашта капитальни ремонт яра, кхыдола гIулакхаш дара чотах. Пхе шера дергдолча балхий плана тIа белгалдаьд Эса-Шолжа канала кертера хий дIа-са ухийта гIирс хьалбелга. ХIанз проект оттаеш латт Шолжеи Эсеи атагIенашкара ерригa хий дехка сеть эргаяьккха тоаяра, харшашка гIолла, догIа хьисапе хий деттача машинашца, хий ше тIатеIаш догIа хьисапе хий деттарца хий дехкилга Iалаш а дергдолаш.

ХIанзалца теркал ца деш леладаьд оаха кхашка хий дехкара лоархIамегIа дола дош — кадраш кийчъелга. ХIанз цу гIулакха цIенхоштара уйла тIаяхийта езаргья. Хий дехкараши догIа хьисапе хий деттача установкай машинисташи юкъмоттигера фигураш я хий дехка лаьтта леладеча боахам тIа. Цар опытах, квалификацех, царна хий дехкача участкай рельеф йовзаш хиларах тийша да а да хий дехкилга ший ханнахьа а дикал лакха йолаш а чакхдахар. Цулухьа массаза а хургболча хий дехкарий кадраш хилийтара йоккха уйла е еза.

Мелиорацеи лаьтта леладара ерригa культура лакхъяреи хьакъехьа КПСС ЦК майски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш дийцар КПСС Сунженски райкома пленуме. Района коммунисташа цун решенеш къоабал а йир, уж кхоачашъяь чакхъяхара къоастам боллаш дола наькъаш белгал а даьхар.

П. ШУМИЛОВ,
Сунженски юрта боахама производственни управлене керттера агроном.

ДЕРРИГА А ВАЙХ ВОАЕХ ТИЙША ДА

ХIанзле а 140 процент кхоачашъяьй тха колхозо паччахьалкхенга ялат доххара план — 200 центнер яла езача метте дIаеннай 2700 центнер. ХIара гектара тIара баьна мукх 19,8 центнер ба, хIаьта кIа хIанзалца чуийца даьнначох юкъера лаьрхIача 25 центнер даьннад. Цхьабакъда, из кхы дукхагIа даккха йиш йолаш дац аьнна хетац тхона.

Тха колхоза коммунисташа шоай партийни собране дийцар эггара кертера дош: кхашка дIайийна хIамаш мишта хьувкъаергья?

Хий дехкаш вола Павел Григорьевич Марков массе а кхай тIа хьежа чакхваьннав, дика йовз цунна цар рельеф.

— Р-5 канала чура хий дехка хала да, — аьлар цо. — Хий кIезига дулле — пайдана хургдац, дукха дулле — хий теIача моттиге Iа а Iай, ушал отт. — ЛертIа доал деш яц вай боахама чухьара хий дехка сеть а. Из цIенъе езар вовхов я яхаш дагIаш хул вай массаза а. Дукха хIамаш да колхозо шийна низашца де йиш йолаш. Цу каналашта доал де саг оттавар мара кхы эшаш хIача дац.

— Ховш да хий дехкача лаьтташка дIайийна хIамаш дикагIа хьувкъилга, — йоах колхоза агронома Петр Степанович Чубенкос. — Дукхача хIамах йоалл колхоз массаза а болх беш йола поливальщикий звеньяш ца хилар бахьан долаш. Цу тайппара кхашка харшаш мишта доахаргда, хий малагIча оагIорахьа лостадергда ховш вола лерттIа да вац 1.990 гектар долча хий дехкача лаьттай. Цудухьа кIезига пайда боал хий дехкарах, хIаьта цкъаза бала а хул цунах. — Шийи дехкарех дика лоархIаеш яр мелиоративни отряд. Цхьабакъда, из хIанз йолаш яц. Сона хетаргахьа бакъахьа хургдар из вай а вIашагIйолларе. Техника вайга йолаш ма йий. Хий дехкараштa эшшаш дола технически новкъостал дергдар цу отрядо. Дерригa низаш вIашагIтехача мара лоархIадергдац вай воай керттерча декхарех. Хий дехкарий звенош вIашагIйохка, массаза а цар болх бергбола участкаш царна дIаяла декхарийла бе беза бригадираш. ТIаккха жоп хьадеха саг хургва. ХIаьта иштта Iалальмате дукха хий доаду вай гIулакх доацаш.

Пятилетка хIара шера 300 гектара тIа планировка е лерхI колхозо. Цо йиш хулийтаргья хий цхьатарра IотIа ца а хецаш харшашка гIолла дехка. ТIоадал сов дукха Iарах тух тIа а даьнна латт 500 гектар дола лаьтташ. Царех бизза пайда эцара эггара дикагIа дар — цар тIа дуга дIадер. ТIаккха хий тIера дIа а даьнна, хьалхагIа шоаш хиннача тайпара тоалургда уж.

— Органически удобренеш чIоагIа эшаш да вай кхаш, — йоах дIахо нов. Чубенкос. — ХIара шера 5.000 тонн кхо кхашка тасса дIа ца кхихьача даргдац. Хий диллари удобренеш тессари цхьаца дика тар а деш болх лелабича хеттача тайпара пайда лургба лаьтто.

ДогIан хьисапе хий детта установкаш я колхозе, цхьабакъда, бизза пайда эцац царех.

Иштта уйла яьза яргьяц хий дехкаш болча болхлой материальни безам совбаккхара де дезача гIулакхий. Цу тайпара опыт кхыча колхозашка йолаш я, хIаьта из хьаэца а еза.

Доккхий зенаш ду колхоза бIайхача михо. Михо тIера дIайихьай дIайийна 15 гектара тIара харбазаш, 50 гектара тIара хьажкIаш, 15 гектара тIара шекара свекла. Цул совгIа, чIоагIа пайдана йола тIоадал лаьттанцара дIаэц цо. Цхьабакъда, кхашка гIолла хьун оаса болача моттигашка сел доккхий зенаш дац михо. Халахете а, уж тайпа оасий хIанз укх сахьата вай кIезига да. ХIаьта долаш дараш а тесса дита, доал доацаш латт.

Колхоза коммунисташа йизза къоабалъяь тIайийцар майски Пленума решенеш, колхоза правленена тIадиллар кхаш тоадергдола пхе шера план оттаелга.

А. МОЛОЧКОВ,
Шелковской района Кирова цIерахча колхоза парткома секретарь.

МЕХКДАЬТТА ПРОДУКЦИ АЛСАМЪЯККХАРА

1966 шера 1-ча ах шера эсала къахьийгадац Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективо — тоъал дика толамаш даьхал цо пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъяр духьа лоаттабеча къовсаме. Укх шера ялх бетта мехкдаьтта чакхдаккхара план 101,9 процент кхоачашъяьй, массе тайпа продукци арахецара план 102,6 проценти товарни продукци арахецара план 102,4 процента кхоачашъяьй. Дикка тIеххоачашъяьй цу даькъе бензинаш, лакаш - басарагI, химически промышленноста изделеш, дизельни доагараш, машин - даьтташ, парафинаш, электродни кокс, кхыйола мехкдаьтта продукцаш хьаяра заданеш а.

Планех дика лоархIайир № 2 (начальник нов. Мулин) 4 (начальник нов. Куравин), 5 (начальник нов. Акименко) йолча цехий коллективаш.

Шоашта енна программа ханал хьалха кхоачашйир Коммунистически къахьегама установкай коллективаша. Царех я № 1—2 йолча установка коллектив (начальник нов. Абасалиев), № 3 йолча (начальник нов. Горин), № 5—6 йолча (начальник нов. Штейнгардт) установкай коллективаш.

Дуккхача бетташка коллективе хьокхаме болаш хьабоагIа коммунистически къахьегама ударникаш: № 5—6 йолча установка оператор Социалистически Къахьегама Турпал нов. Ведерников, дукха ха йоаццаш Къахьегама Щеча Байракха орден енна электромонтер нов. Зайнутдинов, КИП-а электромонтер нов. Кутлугузин, № 1 йолча цеха слесарь Лазарев, дуккха кхыбараш. Цар массане а 105—110 процент кхоачашъю шоай балха нормаш.

СовнагIа дIауха доагор, Iы, электроэнерги, йовш йола мехкдаьтта продукташ планахчул дукхагIа кIезигъяьй завода коллективо. Из вIаштIехьдаьннад тха операторийи цар помощникийи знанеш лакхъяра, технологически процесс нийсагIа лелаяра, лакхе йийца энергоматериалаш кхоъра тIаерзаяь массехк рационализаторски предложени юкъеяхьар бахьан долаш. Кхеталеш да, 1966 шера февраль бетта денз кхоачашъеш хьайоагIаш йола, энергоматериалаш кхоярах болхлоштеи инженерно - технически болхлоштеи поощрени еш йола положени боккхача лоархIаме хилар.

Цхьабакъда, кIезиг-дукха кхом баьбале а (711 тонн), мукIарло де дезаш да, цу даькъе де йиш йолаш мел дар оаха даь ца хилара. Установкашка яйга мехкдаьтта продукташ йовш моттигаш нийслу мехкдаьтта чакхдоахача хана Iанарца хьалгIеттарах, Iанара конденсаци еча хана мехкдаьтта продукташ тIеххьовлийтарах, коача мехкдаьтта продукташ турбопроводашка гIолла дIаухийтача хана, аракхувсача хишца дIаухийташ.

Доагор кхоадара хьалхара бехктокхам лакбара белгалара болх беш ба коллективе. Цунна тешал ду аракхувса хиш цIендара технологаша лабораторе болхлоша, мехкдаьтта продукташ дIачухьачуеттача болхлоша еча йоакхоно. Заводо аракхуйса дукхагIа дола хиш ПТК ловушкашка цIаькха мехкдаьтта продукташ хьа а къоастайийи, Iанарца мара Шолжа чу ца доддашехьа а, завода болхоша оборудованена гIулакх дикагIа дарцеи де мел дезар шоай ханнахьа чакхдахарцеи кхы тIа а кIезигью аракхувсача хишцара мехкдаьтта продукташ. Заводера ловушкай боахам хIанз эшарашка хьежжа ца хилар теркала а деш, бакъахьара гIулакх хиларах тарра белгалдаккха мегаргдолаш да, ерригача ловушкашкара араухача хицара мехкдаьтта продукташ дукхагIча даькъе ханна оттаьча нормаел кIезигагIа хилар.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завод Грознерча меттел мехкарча а заводашта юкъе къаьнагIчарех я. Халдаиза мехкдаьтта продукташ чугIолла лелаш йола мехкдаьтта проводаш яхкаь 20—30 шу совгIа ха я. Кхетадеш да, из бахьан долаш Iоухаш мехкдаьтта продукташ йов тарлуш хилар. Из кхерам ца хилийтар духьа цига даим бIарг тIалоаттабе а турбопроводашта шийи ханнахьа ремонт е а еза. Цхьаккха дича а ца хийцача яргйолаш яц 38000 погонни метр турбаш. Цхьабакъда, халахете а, цу гIулакха геттара кIезига ахча хьахец. Масала, 1966 шера турбопроводаштеи резервуараштеи ремонт яра хьахийца ахча 20.000 сом мара дац. ХIаьта хIанзале а дIадахийта даьннад 21.000 сом. Емкость ремонт яь яьнна №№ 1, 3, 4 йолча цехашка. Маларра аьлча, турбопроводашта ремонт бокъонца дIайола а еннаяц ахча ца хилар а хIаьта иштта тха подрядчикага «Грознефтехимстройремонт» яхача треста СМУ-1 эшаш йола турбаш ца хилар а бахьан долаш.

Ховш маларра, хIанз доккхий балхаш деш латт заводашкара арауха хий кIалгIолла цхьаннахьа шоай тайпарча Iамашка - отстойникашка ухаргдола напорни канализаци яккхара. Цу лоархIамерча мероприяте заводашка гобоахийташ хих пайда эцилга шера дегIадоаладарца цхьана овлангара денз тоадергда заводаша аракхувса хиш цIенделга а, хIаьта иштта Шолжа чу бIеха хиш ца ухийтилга а.

Цхьабакъда, турдопроводашта шийи ханнахьа ремонт ца яри мехкдаьтта продукташ лаьттах Iочуюаш йов тарлуш хилари чIоагIа лохъергья хий цIенду гIирсаш хьалдараи напорни канализаци яккхараи чакхдоахача балхий эффективность, хIана аьлча лаьтта кIалгIолла Шолжа чу ухаргья Iочуюаш йола мехкдаьтта продукташ, цу тайпара юха а хий бIех а деш. Из хилийта йиш йолаш дац, цудухьа «Грознефтехимзаводы» яхача объединене новкъостал де деза турдопроводашта капитальни ремонт яра эша ахча хьахьожадарца а «Грознефтехимстройремонта» треста СМУ-1 эша турбаш яларца а.

Цунца цхьана белгалдаккха дезаш да, завода телача мехкдьтта дикала нормаш установкашка мехкдаьтта чакхдоахача технологаша тIа-тIа дукхагIа дIадехарашка хьежжа ца хилар. Объединене оттаьча нормах мехкдаьттапара тухаш-хлоридаш 1 литрана лаьрхIача 100 миллиграммага кхоачаш я. Уж 3-зза дукхагIа я вай мехкарча кхыча мехдаьтта чакхдоахача заводашка оттаьрел. Из мегаргдолаш гIулакх дац, хIана аьлча мехкдаьттаца тухаш сов дукха хиларо мехкдаьтта чакхдоахача установкай аппаратуреи турбопроводаши юайолийт, дукха хулийт чакхдаьнна дIаухача хицара мехкдаьтта продукташ, кхы тIа а газ совйоах промышленни майдашкеи Шолжа чу ухача хицареи, дукха ахча доаде дезаш хул турбопроводаши аппаратуреи ца талхийташ лоаттаяра. Дукха моттигаш я установкашка турбопроводаши аппаратуреи юаялар бахьан долаш авареш хулаш а нах лозабеш а, установкай низ эшабалар ше долаш.

Из теркал а даь, установкашта мехкдаьтта кийчдеш йолча производственно - товарни контора электрообессоливающи установкай низ совбоаккхаргболаш дола наькъаш лаха деза.

ХIаьта завода коллективо шийи оагIорахьара, КПСС ХХIII-ча съезда решенеш кхоачаш а еш, тIагIертта къовсам лоаттабергба промышленни производства даькъе шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдар духьа лоаттабаь ца Iеш, технически культура лакхъяр, заводо аракхуьса хиши газаши цIенъяр духьа а.

Н. БОНДАРЕНКО,
ГНПЗ керттера инженер.

КУНТА-ХЬАЖИЙ ВИРДАХ ДОЛА БАКЪДАР

Вай укх къамаьлаца бувцаргбараш мурдаш ба. Х1анз укх сахьата вай мехка дукха-м бац уж, цхьабакъда, шоаш дахьош бар т1еххьара мул болга а ховш, нейца новкъостий санна, сов т1ах аьнна хьувлаш ба цар тхьамадаш. Цар лелаеча баьдеча г1улакхаша новкъарле ю дег1абоаг1аш латтача вай коммунизма боахама.

Мурдий тхьамадаша деш дола баьде хьехамаш къаьстта дуламе да вай сирдача наькъа т1а тоалуш йодача къаман социалистически культурана. Цудухьа довлац вай вирдий, цар тхьамалай къайле ца хьоахайича а цар кхетамза оамалаш гуча ца яьхача а.

Бакъда, мурдаш бувцаш хилча, цар вирдаш кхелла бола шейхаш, устазаш бувца безаш а хул. Шеай устазаш бувцаш хилча а, царех массанена а гуш дола бакъдараш дийцача а, из ч1оаг1а новкъа хул цхьаболча мурдашта. Цунах башха тамаш елга даллац. Яхача замалахьа Iалаьмате лира дар дынаши вирдаши хьалха а тувсаш, шейхаши устазаши да шоаш яхаш болча мехкарча наха лелош дола г1улакхаш гучадахар. Цхьан оаг1орахьара паччахьалкхен Iаьдал дар ды лорабеш оарцаг1даьнна латташ. х1ана аьлча ды — паччахьаи хьалдарийи йоккха ч1оаг1ало яр. Аламаш кхетам к1езигаг1а болаш ме хула аттаг1а дар уж Iаьдала мут1ахьа долаш лоаттаде а боацабе а. Шоллаг1ча оаг1орахьа, шоай кхетам дына г1абаша къайла лоаттабеш хиларах цхьабола мурдаш устазий бага хьежаш бар, цар яхар, мелла дуламе из дале а, дар духьа ц1ерал лелха а кийча бар. Х1аьта а, цу халача замалахь а бар устазийи овлияийи «даьлаца къайле» я яхар дош доацилга а ховш, дынеи вирдийи тхьамадай яькха г1улакхаш гучадоахаш хинна кхетаме къунахий.

Масала, 1918 шера ноябрь бетта «Берригача хьаьналча нохчашка» аьнна кхайкарал дир нохчий къахьегамхой революционни тхьамада хиннача Шерипов Асламбека. Цо нохчашка йоахар:

«Шо, нохчий шоайла вежарий да, цхьабакъда, шейхашта юкъе тхьамадал къувсаш хиларо шо а шоайла в1аший кач ухийт. Шейхаша шох шоайла в1аший моастаг1ий даьд...

Т1аккха фуд х1аьта шейхаштеи моллаштеи эшар? Царна эшар, дов санна ч1оаг1а, шо царна болх беш дацар да, оаш царна совг1аташ кхахьар да, наьха хьацарах бакхаш, хьал дола вахар цар шоашта лехар да».

Асламбека уж дешаш Iалаьмате нийса дар. Шейхаши моллаши цу хана нохч - г1алг1ай къаман аьлий бар, цар хьали низаши доккхий дар, мурдаш царна геттара мут1ахьа бар.

Шира дуне каг а даь, керда дуне да советски халкъаша кхоллаш латтар. 48 шу мара дац керда дуне хьакхолла вай доладенна. Доккхий да цу юкъа хинна хувцамаш. Цхьабакъда, б1аьшерашка паччахьашеи хьалдарашеи, дыно а вирдий тхьамадаша а хоздеш, низа ч1оаг1деш хьаленача г1улакхех, уйлаех юхейиса Iаьржа мола х1анз а вайна юкъера ц1енъенна д1аяьннаяц. Эггара вуламег1а яр дынахи вирдехи юхейиса хьаг1 я. Цу хьаг1ах х1анз а шоашта пайда а эцаш лелаш цхьацца нах ба. Уж халкъа киса а кхувлаш, баьдеча аламий шун т1а а хувшаш лелаш ба. Царна юкъе боаг1а шейхийи устазийи т1ехье я шоаш яхаш, х1анз а шоащ аьлий хьал т1а хеташ, шоай даьша Iиййхача тайпара, дынах тешаш дола адамаш д1аIуздала г1ерташ бараш. Цар муг1арех ба вирдий тхьамадаш, Бъурайша ц1ен т1ара даьнна «садаташ» (аьлий), да шоаш яхаш лелаш бола нах а. Лехьий бага яха цхьин санна, яхача замо шейхий бага хьожадаь лоатталаь цхьадола кхетама т1ехьалиса адамаш х1анз а д1ахеца ца туташ, шоай т1еххьара нек гойташ да вирдаш.

Советски паччахьалкхено ший керттерча законапа — Конституцеца — парг1ато еннай х1ара сага шийна ловчча дынча хила а е цхьанна а дынча ца хила а. Из геттара нийса бокъо я.

Цхьабакъда, коммунистически партенеи советски Iаьдалаи ч1оаг1а ловш да беррига советски нах къаьнача г1улакхех, дынеи вирдийи боадонах мукъа а баьнна, дунен Iилмаша, кердача гонзалца, вежарий бартаца эзди Iаьдалах бахар. Вай кхоллдаш дар халкъий юкъарча ираза — коммунизма — дуне да. Цу балха ч1оаг1а эш советски наьха кхетам ширача замах юхейиса цхьаккха хьаг1 а йоацаш сийрда хилар. Цудухьа вай советски законо х1аранена парг1ато еннай нах дынеи вирдийи боадонах мукъабоахаш бола кхетама болх новкъарле йоацаш д1абахьа.

Йнне а бакъо яц дынеи вирдашеи лелабеш бола, — моллаша, шейхаша нахах лаьш беш, шоашкара леладеш дола б1еха хьехамаш, дуламера г1улакхаш юха керда доахаш, наьха сийхетам чу дехкаш, тоабаш ещ, халкъа сийрдача новкъа духьаленаш увттаеш. Дынахи вирдахи пайда а эцаш, наьха кхетам боадоне лоаттабайта йиш яц вайга.

Дынеи вирдеи хьехамашца вай машар бац, е хила йиш а яц.

* * *

Вай Нохч - Г1алг1ай чу шейхаши цар мурдаши шин даькъа бекъалуш ба. Царех накъашбандийи къаьдареи т1арикъаташ оал. Т1аккха цу шин т1арикъата бух т1а, кхалаж т1а хьийкъа хьалкхийна митташ санна, даьржа вирдаш дукха а да. Х1ара шайха ц1ерах дар уж. Накъашбандий вирдах болча мурдаша шоай далла деш дола г1улакх гуча ца бувлаш, къайлаг1а ду. Из «шабар-ишбарий» т1арикъат да:

Х1аьта къаьдара вирдах болча мурдаша шоай далла деш дола г1улакх, циский ловзар санна, махьарч, п1ог1арч детташ ду. Эзалах аьнна дола Iайг1арац санна, ч1уг-ч1ерга хьувзаю, г1овна т1ара х1алаха санна, кортош лестаду, кхувсалу. Царех цхьайолча тоабаша, «Iуллилах1аца» цхьана фаташ етт, цул совг1а, даькъаза яьннача цхьайолча тоабаша ч1окдаргаш а лекхаш ч1уг-ч1ерга ю. Цудухьа, къаьдара вирдах болча мурдий цу зикарца хьалхара ког а дикаг1а шаршаргба. Нийса аьннад къаьдара д1арикъат «хьаьрбаьннарий т1арикъат» да, аьнна. Корта меттахьа болча наха леладергдац къаьдара т1арикъатах болча мурдаша лелалеш а дувцаш а дола г1улакхаш.

Царех цхьадараш довзийтаргда вай.

Къаьларий вирдах ч1уг-ч1ерга ду зикар эггара хьалха вай мехка даькккха вола Кунта-Хьажа 1864 шера 3-ча январе (ширача стилах) паччахьа Iаьдало лаца а лаьца, Новгородски губернерча Устюжно яхача уездий городе ссылке Iовахьийтав. Цо цигара ший дезалга кхахьийтача каьхатий копеш да тхога. 1867-ча шера май бетта 19-ча дийнахьа Кунта - Хьажа веннав, х1аьта цига д1а а веллав. Цунна тешал деш, цигарча полице пирстопа Бурот1арча инаралага цу ханна хоам беш дайта каьхат х1анз а долаш да. Лоацача хана 70-ча шерашка чувийрза воккха саг хиннав Кунта - Хьажа. Из лаьпачул т1ехьаг1а дена 102 шу совг1а ха яьннай. Цхьабакъда, хьажий вирдах болча мурдаша шоай устаз х1анз а веннавац йоах. Х1аьта дийна хилча 170 шу совг1а ха хила йоаг1ар цун. Иазал ха йоаккхаш ваьхавац исламо пайхамараш ба яхаш, бувцарех цхьаккха а. Дынах, вирдех тешача наха гарга—Iа д1агойташ дола к1айдар к1ай дац, нагахьа санна цун дынои вирдои из к1ай да ца йоахе. Тешилга хкалхалатташи хьаькъала кхетам т1ехьеи ба цар. Цу шоай к1ал ларда йоацача баьссача тешама к1ал ларда йолла г1ерташ в1ашаг1белла фаьлг ба Хьажий мурдий тхьамадаша бувцаш. Цар йоах: Лаьца волча хана Кунта-Хьажа форда юкъерча г1айрен т1а набахта ваьллав. Из цигара ца вадийтар духьа, бийсанна, дохьаж а моладийя, кема т1а даттача бронзови т1оаргаца чу, а велла, ч1оаг1а ч1егаш а теха, кема д1атетте берда йистера гаьна а даькхе форда юкъе д1аотталеш хиннад. Т1аккха, ший ха хьакхаьчача, Хьажа цу ч1егашца къайлача т1оргаца чура ара а ваьнна, форда т1а б1ег1инг а тесса, цу т1а ламаз а даь д1аваxав. Цу хана дена ворхх1е форда к1ал ший вирд кхайкадеш ва из. Юххерча вамалахьа Даьг1астне а вена, ший вирдах йола тоаба юхаметта а оттаергья. Шоаш мел доаккхача зикарца уж, тайпа берий хабараш а дувцаш, «ва Хьаже волалахь!», яхаш, махьарч а детташ, хьаькъала т1ехьабисся мурдаш лебеш лел мурдий тхьамадаш. Масала, Iаса бе а елла, лелаш ва 80 шу гаргга ха яьнна хьажий мурд Къоасам. Мурдаша шийх вича, тхьачала хила белам болаш а ва из. Кунта-Хьажа дийна вац, укх бахьанашца цун дийна хулга а яц, шийга аьлча, цо йоах: «Iа фуннаг1а дувце а, со тешаргвац Хьажа дийна вац яхачох». Цу хабаршца мурдий тхьамадаша кортош тувлалаь ба цхьабола. Хьажий мурдех да шоаш яхаш бола боккхий истий а. Кунта-Хьажа ц1авоаг1аш цунна духьаллаха эшаргда шоашта яхаш, кийчдаь к1ай дувхар т1оаг1ашка д1а а хилла баг1а уж. Кунта-Хьажа Даьг1астне воаг1аргва яхача фаьлгах тешараш — тийшшача бутаргба вай, цхьабакъда, веннар юхавоаг1аш мо мара кхы из Даьг1астне-м воаг1аргвац.

Кхы а дукха ба, Кунта-Хьажас аьннад, леладаьд яхаш; мурдий маькарча тхьамадаша шоашккара хьадагалийца оапаш. Йоккха модж а йита, цамогаш болча наха дарбане молхаш лелаю ше яхаш, лелаш ва хьажий мурд Махьмуд. Дукха хов цунна хьажех лаьца бола оапаш. Дукхаг1бараш бераша дувцача фаьлгел а тамашийнаг1а ба уж. Цо дувц: «Ворхх1е лаьттанна к1ал кхаччалца дола Iург лорадеш болча сармако г1оттаеш-д1акъовлаш латтача бирсача багенах чакх а ийккха, цу ворхх1е лаьттанна к1ал а ваха, цигара дошои дотои таьи г1умаг1еи а дахьащ, т1ерча дунен т1а воаг1ащ хиннав Хьажа. Т1аккха, сармака багах чакхъяккха ца кхувш, сармако баге в1ашкато1аяьй, х1аьта Хьажа цун кер чу вахав. Даьла Жабраил-малейк оарцаг1а а даьнна, сармако ший кер чура Кунта-Хьажа аракхесса хиннавар. Т1аккха Хьажа, далла гарга шийгара ч1оаг1а г1алат даьннад мотташ, веха хьайзав. Цо аьннад «Х1ай са веза а хьавсара а Аллах1! Со сармака кер чу водача хана, дагахьа Аллах1, Аллах1!» яхаш ма вахар, х1аьта цун кер чура аравоаг1ача хана «Iуллилах1, Iуллилах1!» яхаш ма вера. Из фу дар теша, ма толхаьй аз еза ц1и». Т1аккха дала, Жабраил-малейкага г1олла хоам баьб Хьажийга: «Воха ма воха Кунта! Хьогара г1алат даьннадац. Сармака кер чура аравоаг1аш Iа яьккха «Iуллилах1» яха ц1и даьла бакъ йола ц1и я. Хьона мара дала из ц1и йовзийта а яц!».

Из фаьлг Хьажий мурдаша в1ашаг1боллар ший бахьан долаш да. Кунта ший вирд кхайкаде волалуча хана вай мехка Шамала шар1ийца халкъа кач бехка Iеш моллаш хиннаб. Шамала а цунна улувра моллаша а леладеш дар накъашбандий т1арикъат хиннад. Лира т1аг1ертача паччахьа эскара низои тхьамадал шоашка долаш болча шар1ий г1оазотои къахьегама халкъ сов халача хьала т1а отталаьд, хьаьрдаьккха хиннад. Накъашбандий т1арикъат Нохче чу кхайкале, цу хьехамца наха юкъе Шамала г1улакх хоаде венар г1умкий молла Уммал-Ахьад ва. Цхьабакъда, вирд лоацийташ, из шар1ий т1арикъат Нохче чу доаржаьдаьр Шамала наиб молла Ташо-Хьажа ва. Из вирд д1ат1аийцараш цу Аллахьа боахачах тоабенна нах хиннаб, из хьалха а тувсаш, цунах шоашта пайда а эцаш из доаржадеш бараш моллаш хиннаб. Кунтий да Киша а хиннав Ташо-Хьажий мурд, ше торо йолаш саг а хиннав. Шоашта Iарбий мотт а жайнаша дувцар а дика ховш болча, накъашбандий вирдах болча моллаша а цар мурдаша а Iарбий даьла ц1и Къор1а т1а йолча тайпара «аллах1» аьле йоаккхаш хиннай. Къахьегача, баьдеча наха гарга накъашбандий шар1ий вирда сий к1езига хиннад. х1ана аьлча из вирд леладеш бараш наьха хьацарах бакхаш бола моллаши боахамех тоабенна цар мурдаши хиннадаь. Цу т1а а, ды, виод, ламаз яхар фу я а, е Iарбий меттала накъашбандий вирдо хьехаш дола дуIаш, шар1ий г1улакхаш Iомале йоазув-дешар ца ховш а болча баьдеча наха хала дар из онка вирд леладе. Цудухьа, Кунтас ший вирд накъашбандий т1арикъатах дац, мискача наьха, «даьла лаьш» болча къаьдарий т1арикъатах да аьнна кхайкадаьд. Т1ема халоно даькъаза даькха, хьаьрдаьнна дола къахьега баьде халкъ цунна т1ехьадийрзар. Вирда г1улакхаш, баьдеча наха товрг1долча оаг1орахьа дерзадир Кунтас. Зикарца Iарбий даьла ц1и а, нохчий меттагахьа эза, мурдаша ч1уг-ч1ерга еча хана, боралца товрг1йолча куцехьа ерзаяь «Iуллилах1» аьнна яьккхай. Шачал а, цун кхоачараг1а бола накъашбандий т1арикъатора, верисаш-моллаш а Кунтий кердача вирда ч1оаг1а духьалбаьлар. Кунтий вирдо лелаеча г1улакхаша Шамала г1оазот г1еллара, моллай шар1а толхадора. цар кисашка йода х1аминг к1езигйора, наха юкъе накъашбандий шайхий сий а лохдара. Къувсаш хиннараш е ды а бацар, е вирд а дацар, дунен хьашташ дар. Цхьабакъда, къувсаш хинна уж дунен хьашташ дынеи вирдеи байракха к1ал хьаьрча дар. Баьде нах цунах кхетацар. Цар хьаькъал д1акхачадар цу дынеи вирдийи боадонна юкъера бакъдар хьагучадаккха.

Кунтий вирда сий доале г1ерташ, накъашбандий вирдах болча моллаша йоахар: ч1уг-зикар деча хана хьажий мурдаша «Iуллилах1» яхар — даьла ц1и харцахьъяхар да, цудухьа уж дынах д1ахаьда нах ба. Моллаша яьча Iоттараша в1алла мелданзар ч1уг-зикара вирд. Хьажий вирдах болча тхьамадаша а моллаша а дувцачунга хьожаш, аз лакхе гойта, Махьмуда бийца фаьлг санна дола дукхха фаьлгаш кхеллар: шоай устаз Кунта ва яхаш, цун вирд хоадеш, наха гарга из дезлеш. Цар йоахар, накъашбандий т1арикъата а моллашта а жайнашка ювцаш йола 99 ц1и мара йовзац. Х1аьта къаьдарий вирд дезаг1а хилара тарра, беррига устазашта юкъе эггара а далла дукхаг1а вийзар Кунта-Хьажа ва. Цудухьа, даьла б1оалаг1а ц1и Кунтийга мара дала йийцаяц. Из ц1и — «Iуллилах1» я. Цхьабакъда, цу шиннахьарчар а йоахаш йолча даьла ц1ерий мах ца1 ба, уж еррига ц1ераш сакхатерча хьаькъало хьакхелла к1ал к1ийле йоаца ц1ераш я.

Дукха да массе тайпара вирдех болча мурдий тхьамадаша шошоай вирдаш, шайхаш наха гарга беабе, хоабе, наьха хьаькъал тувладе г1ерташ кхелла фаьлгаш, зикараш, назмаш. Цу фаьлгашка ла а дувг1аш, боадоне керта кхетам к1езиг а беш, ч1уг-зикара юкъе увтташ, из к1езигбенна кхетам хьаьрбоаккх мурдаша. Сийрдача дунен Iилмана, гонзалашта, хьаьналча балха шоаш хийра боах цар. Вирдийи шайхийи ц1ерах тоабаш яро къамашта юкъера мерза гаргало а барт а бохабу, воша вешийна духьалвоаккх, дезала юкъе моастаг1ал долл. Вай советски къамашта юкъера вежарий доттаг1ал ч1оаг1дара сов новкъарленеш ю. Цхьанна а мехка советски адамаша леладеш доаца вирдий четтала г1улакхаш леладеш болча мурдаша вай Нохч-Г1алг1ай ц1и доастама йоах. Мурдий шоай дезалашта, цар вахара, уж культурах кхера, цар унахц1ечонна дулам ду.

Зама хувцаенна, адамаш хувцаденна. Социализм толаро боахам а культура а кхыча, лакхаг1ча лаг1а т1а йоаккхаш айльй. Дукхаг1долча адамий кхетам дынеи вирдийи хьехамех мукъабаьннаб. Цхьабакъда, х1анз Хьажий вирдах да шоаш яхаш дола нохчийи г1алг1айи адамаш, цар дезал культурага диллача кхыболча нахал т1ехьабиса ба. Цунна бехке ба вирдо дохьаж теха цар кхетам, цар сонта г1улакхаш. Цу балха уйла е еза вай.

А. САЛАМОВ,
Нохч - Г1алг1ай исторе, метта, литература Iилма - тохкама института директор.

ФУТБОЛ

«Днепр» — «Терек»

СССР футболах йола Кубок яккхара селхан цу шин команданa юкъе хиннача матча 101-ча минуте хьайийлар счет. «Терек» котьаьккха бургац корта теха Днепропетровскерча футболистий наIараштa чутехар грозненца Цапцалзе Картлоса.

Х1ана хилар из ишта, матч-м 90 минут мара мича хул?

Ала деза, шаккхе а тайм цхьаккха команда кот ца йоалаш чакхъялар. Цул т1ехьаг1а судахочо кхы а 30 минут ха хьожайир Кубок яккхара д1ахо къувсаргдола команда балгалъяккхар духьа, х1аьта вай лакхе ма аллара «Терека» из боккъо яьккхай.

Вай командана юкъе къаьстта дика лайзар вратарь В. Козлов, А. Жердев, Ш. Дудаев, кхыбараш а.

М. МУСИЕВ.

АХАНАХЬА КХАЬЧАЧУЛ Т1ЕХЬАГ1А

Футболах ловзаш СССР-е хьалхара моттиг яккхара цхьоалаг1ча круга «А» классе чуйоаг1ача шоллаг1ча группа хьалхарча подгруппа т1еххьара тур хилар 8-ча июле. Ше т1ехдика ловзаш хилар ц1аькха а хьахьекхар группа лидер йолча Вильнюсерча «Жальгирис» яхача команда. Гомелерча «Спартакаца» шоайцига ловзаш литовцаша счет 4:0 йолаш эшабир хьаьший. Хила езача 32-нех 23 очко а яьккха цхьоалаг1ча моттиге ч1оаг1ъялар из команда.

Кубана футболисташ «Ширак» яхача ленинаканскы командаца лейзар уж счет 1:1 йолаш. Миштай кхыйолча матчай итогаш?

«Трактор» — «Спартак» (Нальчик) — 0:1 «Текстильщик» — «Даугава» — 2:0, «Рубин» — «Локомотив» — 1:1.

Миштай турнирни таблица нисланча июлe!

	и	в	н	п	м	о
«Жальгирис»	16	10	3	3	29—14	23
«Кубань»	16	7	7	2	21—7	21
«Текстильщик»	16	7	6	3	23—15	20
«Локомотив»	16	5	8	3	21—16	18
«Динамо» (Кб)	16	5	8	3	15—10	18
«Рубин»	16	7	4	5	15—13	18
«Терек»	16	5	8	3	12—13	18
«Даугава»	16	6	5	8	22—15	17
«Трактор»	16	6	4	6	17—20	16
«Динамо» (Ст)	16	5	5	6	9—12	15
«Балтика»	15	4	6	5	8—13	14
«Спартак» (Н)	16	5	4	7	11—16	14
«Динамо» (Бт)	15	5	3	7	16—20	13
«Спартак» (Гм)	16	3	6	7	8—18	12
«Динамо» (Т)	15	3	5	7	12—15	11
«Ростсельмаш»	15	2	7	6	10—20	11
«Ширак»	16	1	7	8	11—25	8

Условни знанаш: Кб — Кировабад, Ст. — Ставрополь, Бт — Батуми Гм — Гомель, Н — Нальчик, Т. — Таллин. Хьагучара грозненски «Терека» йиьлаг1еи ворх1лаг1еи моттигаш еш укх командашца: тбилисски «Локомотиваца», кировабадски «Динамоца» казански «Рубинаца». Х1аьта соахна хьалхара тур чаккхьяьначул т1ехьаг1а «Терек» 12-ча моттиге яр. Х1анз СССР-а Кубок яккхара шоллаг1а подгруппа лидер йолча «Днепрца» ловзаргья вай команда. Цул т1ехьаг1а Прибалтике г1оргья из. Цига в1ашаг1кхетаргья «Даугаваца» таллински «Динамоца» «Жальгирисаца», «Балтикаца».

КХОМ БЕШ

Ворх1 эзар сомал совг1а ахча кходаьд москвичийи ленинградцийи болам хьаллаьцача Грозненски локомотивни депо тепловозашта подъемочнии йоккха периодический ремонт еча цеха коллективо.

Цеха болхлоша халданза къовсам лоаттабу машинаша ремонте йоккхаш йола ха лоацъяра. Ишта, № 945 йолча тепловозо графиках ялх дии бийсеи доаг1ача шиъни ахи ди - бийса мара даккханзар ремонте латташ. Из ба слесарий нн. Сухарева, Хажиева, Шпака, Вылобкова, Купина, Худолея хьинарех хьахинна толам.

Г. АТАЕВ.

Д. Д. МАЛЬСАГОВ

9-ча июле кхелхав филологически Iилмай кандидат, профессор, СССР писателий Союза член **Мальсагов Дахий Дошлакъа.**

Наьсарен районерча Дошлакъий-Юрта 1891 шера ваьв Д. Д. Мальсагов. Къахьега волавеннав 1920 шера. Болх баьб тайп-тайпарча советски организацешка технически г1улакхаш т1а волаш. 1929 шера город Орджоникидзе Горски педагогически институт йистельккхай, цул т1ехьаг1а цу институте болх баьб. 1932 шера дена Орджоникидзеи Ростовеи институташка Iилман балхаш ду цо. 1937—1944 шерашка хьалхаг1а учени секретарь волаш цул т1ехьаг1а директор волаши болх бу цо Нохч-Г1алг1ай исторе, метта, литература Iилма-тохкама институте. 1945 шерагара 1957 шерага кхаччалца доценталла болх баьб Киргизски педагогически институте, х1аьта укх т1еххьарча шерашка — Нохч-Г1алг1ай педагогически института доцент, профессор волаш.

Кавказски меттай воккха лингвист вар Д. Д. Мальсагов, цо массехк болх язбаьб нохч-г1алг1ай диалектех, г1алг1ай метта дукхача учебникий автор ва из. Г1алг1ай меттала язъьча эггара хьалхарча произведенешта юкъе яр Д. Д. Мальсагова «Армхи» яха поэма. Цо г1алг1ай меттала яьхай М. Горьке, А. С. Пушкина, М. Ю. Лермонтова, кхыча писателий дукха произведенеш.

Виц ца луш дукхача хана вай дегашка латтаргва **Мальсагов Дахий Дошлакъа.**

Новкъостий группа.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Нохч-Г1алг1айчен писателий Союза Правлене ч1оагг1а хала а хеташ д1ахойт СССР-а писателий Союза къаьнаг1вола член, профессор

МАЛЬСАГОВ
Дахий Дошлакъа

ц1аьхха кхалхар, цун дезалген гаргарча нахаген кодам а бу.

ПИСЬМОЙ ЛЕРРАГ1А

КУЛГА Ц1ЕНА ВОАЦАЧОА—ТОРГОВЛЕ МОТТИГ ЯЦ!

...Д1ахо ла магац тхона тикашка болх беча наха леладу г1улакхаш: хьаозаш йола цхьаккха х1ама нийса оаац, берашкара а боккхийча нахагара а сов ахчаш доах. Дукхаг1йолча хана нийца шекар т1аьда хул. Ишта чулоацам болаш Наьсарен районе бахача нахагара массехк каьхат кхаьчар «Сердало» газета редакцега дукха ха йоацаш.

Уж письмош кхаьчача Наьсарен района торговле учреждений балхага хьажа лаьрх1ар оаха.

КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМАШ-М ВО ДАЦ

Наьсарен района чуйоаг1ача тикай, столовей, кафе коллективаша хьинаре къахьегарах пятилетка хьалхарча ах шера дика толамаш лаьхад цар. Ах шера товарооборота план т1еххкоачашъяьй.

Дукххача хана дена райпо тайп-тайпарча моттигашка болх беш, наха ше везаволийташ хьавоаг1а Дидигов Уматгири. Х1анз из ва Наьсарен райпо «Дружба» яхача кафе заведующи. Ши-кхо бутт мара бац цо цига болх бу. Цхьабакъда, цу лоацнача хана дика къахьегарца ший ц1и д1айовзийтай цо цига бахача наха а. Предложене книжка т1а д1а а ядеш дукхаза баркал яьхал. Тхо нийслар укх деношка цо болх беча кафе. Заказ даь кхача сиха хьахецар, цкъа лаьрх1ар шоалаг1а юха а лоарх1ар нийса йора расчет. Ч1оаг1а безаме ва.

КОММУНИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА БРИГАДА

Экажкъонгий-Юрта йоккхаг1а йола тика я Бациев Бексолта заведующи вар. Цхьан оаг1орахьа промышленни товараш, шоллаг1ча оаг1орахьа продовольственни товараш. Х1аране т1а д1аявбаь ба мах. Доаг1-доаг1ача нийслаь д1аотталаь латт товар. Б1арг т1аоттаргболча хьалъалла улл: тика чу болх беш я коммунистически къахьегама бригадъ яха йоазув т1адола цхьаьниха ц1е вымпел а. Уж шаккхе вымпел яла а йоаг1аш еннай тика болхлошта, йоах ийдархоша. Нахаца Iымерза волаш, цкъа г1алат ца йоалаш хьайоаг1а нов. Кациев керте латтача тика коллектив. Цхьаккха жалоба яц предложеней книжка т1а, х1аьта ийдархоша яьха баркалаш дукха да.

Дукххача хана дена дикаг1йола тика яха ц1е вымпел а лелаеш дика болх беш я цу юртара продовольственни товарий нов. Арапиев Идрис заведующи вола № 1 йола ларек а. Ишта дика болх беча тикашка чунийсденначул т1ехьаг1а теша хала дар оарц дехаш яздаьчунах. Цох теша а дукха га дезанзар.

МАМОГГА Х1АМИЛГ ЙОАНИХАШ БА

Дукха ха яц Наьсарен АТХ юхе керда продовольственни тика хьайийла. Цига заведующи я Галаборщева Баянт, х1аьта продавец волаш болх беш ва цун мар Цолоев Султан. Рузкъа дар мара хургдац яхача дешаех тешаш х1анз вайна юкъе нагахьа саг мара вац, цу к1еззигача нахах ба Султани Баянти. Нагахьа рузкъа ца хуле вай ду къоал гучадаргдац, из гуча ца доале яккха шортта х1амилг а я яхаш болх беш ба уж. Цхьабакъда, хьалхаг1а цхьа х1ама дагалехадаларе бакъахьа дар царна гале чу елла юв араяланза Iийна яц яха вай дай киса.

Тика чу д1ачудаьлча дийхар оаха тхоашта ах килограмм «осенний сад» яха конфеташ, ах килограмм пуншеви карамель, шекара печеньеш оаз. Каьхата юкъе а ехка б1арг т1аоттa кхелехьа Iот1а а ехка, эзар а лаьрх1а хьаелар уж. Цхьабакъда, ах килограмм карамель 25 грамм эшаш яр, конфетий 20 грамм мара эшаь яцар. Печенеш мишта ехкай аьнна хетий шоана? Килограммах 93 кепиг даккха дезача цхьа соми 45 кепиги доаккх. Тхо санна бараш б1аьш хул цу тика чу, уж дукхаг1а ме хул тикача латтараштa дикаг1а а хетт.

Цох а кхрачамбаь Iеш. бац тика болхлой. Цига цхьаккха фактура а йоацаш йохкаш я карамель. Цун килограммах цхьа соми 35 кепиги даккха дезача ц1ий-к1ай, ца луш цхьа соми 77 кепиги доаккх цар, из-м 42-кепиг мара совг1а д дац доаь1ачул. «Цхьатарра мах болаш а я, тайп-тайпарча сортех а я аьнна ши яьшка «конфеташ» хьаеннай сога райпо склада заведующе Майсигов Iарчакха», — йоах Султана.

Наьха унахц1ено лакхъяра ч1оаг1а къовсам лоаттабу вай мехкарча медицина болхлоша, амма цу г1улакха дукха сагота яц района санэпидстанцелор нов. Ковалева. Галаборщеваси, Цолоевеи «Наурски Сильванер» яха телха чхьаг1ар доккилга ховшехьа. Са фу г1улакх да цунца аьлча санна сатийна Iийнай нов. Ковалева. Цудухьа хийцца из дохкаш ба тика болхлой.

Тхо цига кхаьчача хана юхедиса хинна чхьаг1ар х1аране чу 750 грамм чуйола 28 шуша яр. Тамаш хетий шоана уж санна дола кхоачамбоацараш тика чу хилча, ийдархоша оарц дехар? Тхона хетаргахьа-м тамаш яц.

ТХО-М КХЕРАЦ

Дукха ха йоацаш Наьсарен-Вокзале хьайийлар йоккха, керда гастроном. Ч1оаг1а дот г1оадаьлар цига бахача наьха. Цхьабакъда, цхьан юкъа мара хиланзар дог г1оадалар. Х1анад из ишта? Тхо цу тика чу нийсденнача дийнахь оаха ийцача килограмм кишмишкех продавеца Богатырева Лейлас эшайир 15 грамм, х1аьта ийцача Чио-Чио-Сан яхача 4 б1аь грамм конфетех продавеца Пугоева Томилас эшаяьр 10 грамм яр. Уж санна долча г1улакхаша дог эккхийтад тиках къахьегамхой. Мах совбахара г1улакха а лакхе бийцачарел дукха т1ехьа бусаш бац ераш а. Кхо литр йолча маринованни Iажий банках 2 соми 24 кепиги даккха дезача ийдархошкара д1айдеш латтар 2 соми 96 кепиги да, гуш ма хиллара совдоахар 72 кепиг да. Ишта да № 1 йолча заведующи нов. Мальсагов волча тика чура г1улакх а. Б1алг болча шекара килограммах 96 кепиг даккха дезача 98 кепиг доаккх цо. Дикаг1а да ала йиш йолаш дац Наьсар-Кертерча нов. Арчаков заведующи волча тика чура г1улакх а. Продовольственни товараштa юхе гув а баьлатт продуктай мах т1абола каьхатилгаш. Дукхаг1долча товараштa юхе мах фу-б хойташ дола каьхаташ дац. Цул совг1а фактура а йоацаш дохкаш да товараш.

ЗАКУСОЧНЕХ «РЕСТОРАН» ЯЬЙ

Экажкъонгий-Юрта Кен яхача хи йистте гулга т1а дагIача ц1аг1а закусочни йиллаяр, цох «ресторан» яьй. Дика да ресторан хьайийла яле, аьнна хеталургда. Из ишта ресторан яц, из я наха т1ера «ц1ока» яккха аьнна хьайийла «ресторан». Цхьаннегара бакъо а йоацаш из хьайийлай цу закусочне заведующи волча Муталиев Мухьмала.

Тхо цу закусочне кхаьчача хана оаха заказ даь х1ама хьаэзар цо. Цхьаккха кепиг сов даккханзар, е гараз а эшаданзар. Цо кхыча наькъаца йоаккхаш хиннаяр х1амилг. Ц1аьхха б1арг т1аьттар хьулаяь латтача йолаяьча московски къаракъа шушана. Из цу чу в1алла мала бокъо йолаш а дац. Сайна мала денад аз ер, цхьа б1аь грамм меннай аз яхаш дувцар Мухьмала. Цхьабакъда, тика чу бар ворх1 къаракъа шуша чу а йоаллаш т1орми. Ресторана маьхах дохкаш хиннад цо из цига х1ама дуача нахага.

ЮСТАРА ЛАТТАЦ

Дукха цу г1улакхашта юстара латтац Наьсарен районо центральни склада заведующи Майсигов Iарчакх а, АТХ тика т1а фактура а йоацаш д1аяхьийтай цо цхьа яьшка карамель, х1аьта лакхе вай маалара продавеца Цолоев Султана сов мах а боах цара. Из а райпо кулгалхошта ха дезаш да. Цул совг1а мах чухнахьа баккха оттабаьча хана, мах чухнахьа баьккхабац складерча цхьайолча продуктай. Дукха продукташ я склане йола а йолаш тикашка йоацаш. Цар а ч1оаг1а новкъарле ю къахьегамхой хьашташ дизза кхоачашдара.

Уж лакхе дийца кхоачамбоацараш кхы хилийта йиш ца хилар кхетаде деза х1ара торговли болхлочо. Цу г1улакхах фу оал хьожаргда вай респотребсоюза а Наьсарен райисполкома а.

«Сердало» газета рейдови бригада: **М. Ахтаев,** Паччахьалкхен торговли инспекце инспектор; **М. Мальсагова,** ВЛКСМ райкома учета сектора заведующи; **У. Даурбеков,** Наьсарен радиовещане редактор; **К. Арчаков,** Наьсарен Райисполкома плановы комиссе председатель; **Б. Костоев,** «Сердало» газето спец. корр.

ТАЛЛИН. Г1алай майда.
В. Горбунова сурт. ТАСС фотохроника.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ц1ена фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктоазама секретаря — 2-45-48; партийни вахарех, промышленни, юртбоахамех, культурах, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30-91; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революци проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05242. Заказ № 3643.